

BE-A0510_000656_005116_DUT

Inventaris van het archief van de Grote
Raad voor de Nederlanden te Mechelen.
Procesdossiers uit Vlaanderen - Ambachten,
1509-1781

Het Rijksarchief in België
Archives de l'État en Belgique
Das Staatsarchiv in Belgien
State Archives in Belgium

This finding aid is written in Dutch.

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF:	5
Raadpleging en gebruik.....	6
Voorwaarden voor de raadpleging.....	6
Voorwaarden voor de reproductie.....	6
Aanwijzingen voor het gebruik.....	6
Geschiedenis van archiefvormer en archief.....	8
Archiefvormer.....	8
Naam.....	8
Geschiedenis.....	8
Bevoegdheden en activiteiten.....	10
Als bestuursorgaan.....	10
Als rechtbank.....	10
Territoriale competentie als beroepshof.....	12
Organisatie, samenstelling en personeel.....	13
Burgerlijke procedure.....	16
Eerste Aanleg, de rol.....	16
Eerste Aanleg, procedures voor commissarissen.....	17
Eerste Aanleg, de communicatoire procedure ("differenten").....	17
Beroep.....	18
Revisie.....	21
Archief.....	22
Geschiedenis.....	22
Inhoud en structuur.....	25
Inhoud.....	25
Selecties en vernietigingen.....	26
Ordering.....	26
 BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN ARCHIEFBESTANDDELEN.....	 31
I. Processen in Eerste Aanleg.....	31
II. Differenten.....	32
6 - 8 De onvrije schippers van Gent (supplianten in diverssche instantien) c. De vrije schippers van Gent (rescribenten in diverssche instantien). Schending van privileges. Meer bepaald: laden van goederen afkomstig uit de Verenigde Provinciën; laden van goederen te Ledeburg; Overslag op de Lieve; slepen van schepen in de stad Gent. 1670-1715.....	32
11 - 15 De brouwers van Gent (supplianten) c. Isabeau Wijchaert, weduwe van Joos Verbiest, brouwer te Gent (rescribente) en Lambert Rouse, procureur in de Raad van Vlaanderen. Transactie met betrekking tot de controle van de rekeningen van het Gentse brouwersambacht. 1699-1705.....	32
III. Processen in Beroep.....	35
59 - 60 Jan Hollevoet, meester timmerman te Brugge, en de deken en de eed van de timmerlieden van Brugge (appelanten) c. De deken en de eed van de schrijnwerkers van Brugge (geïntimeerden). Voorbehouden werken. 1679.....	40
76 - 77 André (Andries) Follet, pachter van de bieraccijnzen van de stad Brugge, samen met de deken en de eed van het brouwersambacht van Brugge (appelanten), en de burgemeester en schepenen van Brugge (interveniënten) c. Josine De Munck, weduwe van Lucas Van Neste, en Frans de Coninck c.s., vrije huisbrouwers te Brugge (geïntimeerden). Accijnzen op bier. 1719-1731.....	42

80 - 81 De vrije schippers van Brugge (appelanten) c. De knechten van de vrije schippers (i.e. de vrije schippers-maets) van Gent (geïntimeerden). Betaling van salaris / Schending van privileges. 1728-1729.....	43
85 - 86 Jan Verschaffel(e), vrije suppoost van de nering van de molenaars van Gent (eiser-reformant voor de Raad van Vlaanderen / eiser-appelant voor de schepenen van de Keure van Gent in vierschaar) c. De nering van de molenaars van Gent (geïntimeerden voor de Raad van Vlaanderen / geïntimeerden-verweerders voor de schepenen van de Keure van Gent in vierschaar). Uitbating van een molen buiten het Vrije van Gent (Inbreuk op een stedelijke ordonnantie). Na 1737.....	44
IV. Processen in Revisie.....	48

Beschrijving van het archief:

Naam archiefblok:

Grote Raad voor de Nederlanden te Mechelen. Processen. Beroepen uit Vlaanderen. Ambachten

Periode:

1509-1781

Archiefbloknummer:

BE-A0510.729

Omvang:

- Omvang geïndexiseerd: 4.55 m
- Laatste bestanddeelnummer: 107.00

Archiefbewaarplaats:

Algemeen Rijksarchief / Archives générales du Royaume

Archiefvormers:

Grote Raad voor de Nederlanden te Mechelen, ca 1445-1797

Raadpleging en gebruik

VOORWAARDEN VOOR DE RAADPLEGING

Het archief van de Grote Raad voor de Nederlanden te Mechelen is openbaar. De raadpleging en reproductie zijn vrij.

VOORWAARDEN VOOR DE REPRODUCTIE

Voor de reproductie van archiefstukken gelden de voorwaarden en tarieven van toepassing in het Rijksarchief.

AANWIJZINGEN VOOR HET GEBRUIK

Elk van de dossiers van deze reeks vormt een zelfstandig geheel. Archivistisch staan ze volledig los van de andere dossiers, al staat het onderzoekers uiteraard vrij om thematisch verwante dossiers samen te bestuderen (bvb. alle processen van de vrije schippers van Gent; alle processen omtrent voorbehouden werken, ...).

Dadelijk dient ook opgemerkt te worden dat vele dossiers onvolledig zijn. Individuele stukken of hele delen van dossiers kunnen verloren zijn gegaan doorheen de tijd. Partijen kunnen ook (sommige van) hun stukken hebben gelicht na afhandeling van hun proces. Vooral echter kunnen delen van dossiers zich nog elders in de (nauwelijks ontsloten) "Beroepen uit Vlaanderen" van de Grote Raad van Mechelen bevinden. Deze toestand brengt mee dat de documentaire waarde van de dossiers die hier beschreven worden zeer ongelijk is.

Verder dient nog herhaald te worden dat de uitspraak nooit deel uitmaakt van het procesdossier. Zij moet gezocht worden in het kernarchief, op voorwaarde natuurlijk dat er ooit een uitspraak is gekomen in de zaak die men bestudeert. In voorliggende inventaris werden alle dossiers op dezelfde wijze geordend. Wanneer de documenten van beide partijen aanwezig zijn, gaat de bundel van de eisende partij (respectievelijk de "eiser", "suppliant" of "appellant") steeds de bundel van de verwerende partij (respectievelijk de "verweerder", "rescribent" of "geïntimeerde") vooraf. Bij beroepsprocessen "bij geschrifte", bij "dubbele" of "drievoudige" beroepen gebeurt dit per instantie. De instanties zélf worden geordend in omgekeerde chronologische volgorde (Grote Raad & Raad van Vlaanderen & Vorige instantie(s)).

In de mate van het mogelijke werd de interne orde van de dossiers gereconstrueerd. Indien het *etiket* (of "evangelie"), dat door de griffier bij het "furneren" op de proceszak werd genaaid bewaard is gebleven, treft men dat eerst aan. Het bevat altijd de namen van de procespartijen, en vaak ook die van hun procureurs. Idealiter treft men vervolgens de *dossierinventaris* aan. Ook hierop staan beide partijen vermeld, met hun juridische kwaliteit. Bovendien bevat zulke dossierinventaris een beknopte beschrijving van alle

"gefurneerde" stukken (of: van alle stukken die in de proceszak zaten op het moment dat die werd ingeleverd op de griffie). De bedoelde beschrijvingen worden gevolgd door letters (A, B, C2, D6, ...), die eveneens voorkomen op de rugzijde van de stukken in kwestie. Omvangrijke dossiers kunnen meerdere dossierinventarissen bevatten. Het belang van deze dossierinventarissen is meervoudig. In eenvoudige gevallen verlenen ze de zekerheid dat een dossier volledig is. Op vergelijkbare wijze bevestigen ze de afwezigheid van bepaalde stukken. Dossierinventarissen geven echter vooral de verbanden aan tussen verschillende stukken, en het relatief belang dat ze hadden in het verloop van een proces. Na de dossierinventaris treft men de (bewaarde) stukken van de dossiers aan. In principe zijn die - per bundel - alfabetisch geordend. Stukken die door de griffier van de Grote Raad geliasseerd zijn, vormen hierop een uitzondering. Zij zijn doorgaans immers in omgekeerde alfabetische volgorde gebundeld. Zulke dossiers moeten dan ook van het "laatste" tot het "eerste" stuk gelezen worden. Gewoonlijk bestaan procesdossiers enerzijds uit stukken die door de partijen werden gevormd, en anderzijds uit stukken die door het Hof werden geproduceerd. De partijen legden bijvoorbeeld hun procuratie, het rekest van *venue en couren* andere rekesten over, eventueel ook de kopie van de uitspraak *a quo* (in het geval van een beroepszaak), pleitstukken (bvb. repliek, "dupliek", "tripliek", "memories", "advertisementen", "reprochen", "salvatieën") en bewijsstukken. De Grote Raad was dan weer verantwoordelijk voor de patentbrieven om - in het geval van een beroepszaak - het beroep te verheffen, voor de exploten van de deurwaarders, de "verbalen" (die, in chronologische volgorde, de juridische handelingen van de procureurs weergaven), de verschillende "akten van het Hof" (die de procesgang documenteerden), en eventueel nog de enquêtes. Alles wat de evolutie van een proces naar het "furneren" aanbelangt, dient in het kernarchief van de Grote Raad voor de Nederlanden te worden gezocht.

Geschiedenis van archiefvormer en archief

ARCHIEFVORMER

NAAM

Grote Raad voor de Nederlanden te Mechelen

GESCHIEDENIS

De externe geschiedenis van de Grote Raad van Mechelen ¹ begint bij de Bourgondische hofraad, die was samengesteld uit edellieden en juristen. Als gevolg van de gestage territoriale uitbreiding van het Bourgondische statencomplex onder Filips de Goede (1419-1467) werd de bestuurslast steeds zwaarder en nam ook het aantal te behandelen rechtszaken steeds toe. Daardoor trad er onder de raadsleden geleidelijk aan een zekere taakverdeling (of specialisatie) op. Zo ontwikkelde de afdeling bestaande uit juristen zich op een spontane, geleidelijke, organische manier tot een (ambulant) gerechtshof dat *Grote Raad* (*Magnum Consilium*, *Grand Conseil*) werd genoemd. Rond 1445 kwam die nieuwe instelling naast de hofraad te staan (die *Conseil* werd genoemd).

Eind 1473 vormde Karel de Stoute (1467-1477) deze ambulante Grote Raad om tot een soeverein parlement, met een eigen kanselarij en vaste residentie te Mechelen (edict van Thionville, 8 december 1473). De dood van Karel de Stoute (Nancy, januari 1477) maakte echter al snel een einde aan de activiteiten van het Parlement van Mechelen. Onder druk van de (Brabanders en Henegouwers in de) Staten-Generaal - die de instelling beschouwden als een al te duidelijke emanatie van de centralisatiepolitiek van de Bourgondische hertogen - werd het Parlement door Karels dochter, Maria van Bourgondië (1477-1482), immers afgeschaft (Groot Privilege, 11 februari 1477). Daarop keerde men in vele opzichten terug naar de toestand van vóór 1473. Zo werd de ambulante Grote Raad opnieuw opgericht, zij het dan met minder (of althans minder duidelijk geformuleerde) bevoegdheden.

Bij ordonnantie van 22 januari 1504 werd de Grote Raad door Filips de Schone opnieuw en deze keer definitief te Mechelen gevestigd. Gedurende bijna drie eeuwen - van 1504 tot 1795 - bleef de Grote Raad voor de Nederlanden quasi permanent te Mechelen. Door oorlogsomstandigheden zagen de raadsheren zich in die lange periode wel twee keer verplicht uit te wijken naar andere, veiligere steden, maar telkens keerden ze nadien terug naar de Dijlestad. Zo verhuisden ze halfweg 1580 naar Namen omdat Mechelen kort tevoren door de calvinisten was ingenomen. Pas na de Val van Antwerpen keerden ze naar Mechelen terug (september 1585). Tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog, toen de troepen van Lodewijk XV Mechelen naderden, verhuisden de raadsleden opnieuw naar Namen (1746-1747), om vervolgens door te trekken

1 Wat volgt is een synthese van LEYDER D., *Les archives du Grand Conseil des Pays-Bas à Malines* (vers 1445-1797). Guide, Brussel, 2010.

naar de abdij van Echternach in het hertogdom Luxemburg (1747). Daar resideerden ze tot na de Vrede van Aken (15 februari 1749).

Op het einde van de 18de eeuw kwam de instelling in een turbulente sfeer terecht. De gerechtelijke hervorming van keizer Jozef II bracht immers mee dat de Grote Raad - net als alle andere "Belgische" rechtbanken ²- werd afgeschaft. Het bewuste decreet werd begin maart 1787 gepubliceerd, maar gedateerd op 1 januari van dat jaar. De nieuwe gerechtelijke organisatie zou voortaan bestaan uit 64 rechtbanken van Eerste Aanleg, twee Hoven van Beroep (Brussel en Luxemburg) en 1 Soevereine Raad van Justitie (*Conseil Souverain de Justice*), die tegelijk fungeerde als revisie-instantie en als centrale zetel van de rechterlijke macht. Bij deze ingrijpende hervorming schijnt de Grote Raad zich vrij snel te hebben neergelegd, wellicht in de hoop te overleven in de nieuwe Soevereine Raad van Justitie.

Hoewel de keizer meende aldus een einde te kunnen maken aan wat hij (en een heleboel "Belgen") beschouwde(n) als de trage, archaïsche, inefficiënte, dure en zelfs onbetrouwbare justitie in de Nederlanden, moesten zijn vertegenwoordigers (Maria-Christina en Albert Casimir van Saksen-Teschen) het edict eind mei 1787 al opschorten. De omvang van het protest over de radicale hervorming die hij op gerechtelijk (én op bestuurlijk) vlak wilde doorvoeren was - buiten Luxemburg - immers veel te groot.

Werden de werkzaamheden van de Grote Raad daardoor maar gedurende enkele maanden onderbroken, dan bracht de Brabantse Omwenteling (december 1789) een hele periode zonder rechtszittingen mee. Pas met de terugkeer van de Oostenrijkers (november/december 1790) - deze keer onder leiding van keizer Leopold II - kon de instelling haar activiteiten hervatten. De nieuwe machthebber trok alle hervormingen van zijn voorganger in, en knoopte institutioneel terug aan bij de traditie.

Nadat de Franse revolutionaire legers de Nederlanden begin november 1792 hadden "bevrijd" van de dwingelandij (Jemappes) week de Grote Raad samen met de regering in oostelijke richting uit. Tot aan de slag bij Neerwinden (18 maart 1793), die een Tweede Oostenrijkse Restauratie mogelijk maakte, verbleef de instelling te Roermond. In juli 1793 kwam ze terug naar Mechelen. Toen de Fransen zich met hun overwinning te Fleurus andermaal toegang verschaften tot de Zuidelijke Nederlanden (26 juni 1794), vluchtten de Oostenrijkers opnieuw oostwaarts. Ook enkele raadsheren van de Grote Raad (waaronder de president, de procureur-generaal en diens substituut) weken toen uit naar het keizerrijk.

Hoewel de Franse overheid, die onze gewesten op 1 oktober 1795 bij haar republiek had ingelijfd, op 27 november van datzelfde jaar besliste de oude gerechtelijke instellingen hier af te schaffen, zetten de uitgeweken raadsheren hun activiteiten nog enige tijd voort. Hieraan kwam pas een einde met het verdrag van Campo Formio (17 oktober 1797). Terwijl de Oostenrijkse keizer officieel afstand deed van onze gewesten, werd ook de Grote Raad van Mechelen definitief afgeschaft.

2 Uitzondering werd gemaakt voor de militaire rechtbanken.

BEVOEGDHEDEN EN ACTIVITEITEN

Het geheel van competenties van de Grote Raad werd nooit wettelijk (omstandig en limitatief) vastgelegd. Specialisten proberen er dan ook een overzicht van te geven op basis van de (ontsloten) rechtspraak. Hierbij dient dadelijk te worden opgemerkt dat het studiewerk zich tot nu toe vooral op de 15de en de 16de eeuw heeft toegespitst.

ALS BESTUURSORGAAN

Zoals de andere justitieraden in de Nederlanden voerde de Grote Raad een aantal bestuurlijke taken uit. Zo verstreekte de instelling allerhande adviezen aan de centrale overheid, en stond ze - na goedkeuring en registratie - in voor de publicatie van de wetgeving in de heerlijkheid Mechelen (een enclave in het hertogdom Brabant).

ALS RECHTBANK

In Eerste Aanleg

Ratione personaewas de Grote Raad in eerste en laatste aanleg bevoegd voor al wie op grond van zijn titel of functie het *privilegium forikon* inroepen. Dat waren alle personen die rechtstreeks met de vorst verwant waren, of die een hoge functie bekleedden in het bestuur van het land: prinsen van den bloede, ridders van het Gulden Vlies, leden van de hofhouding (zelfs de laagste bedienden en dienstknechten), de hoogste ambtenaren, en natuurlijk ook de leden van de Grote Raad (en hun familie). Verder was de Grote Raad in Eerste Aanleg bevoegd voor personen en instellingen onder vorstelijke *sauvegarde*: buitenlandse diplomaten, vreemde kooplieden, bepaalde ambachten, caritatieve instellingen, en zelfs weduwen en wezen (die als *miserabiles personaede* bijzondere bescherming van de vorst genoten). Misdrijven gepleegd door vorstelijke ambtenaren (machtsmisbruik, willekeur, verwaarlozing van hun plicht) kwamen eveneens in eerste aanleg voor de Grote Raad.

Ratione materiaewas de Grote Raad in eerste en laatste aanleg bevoegd voor tal van zaken. Zo kunnen bijvoorbeeld de *cas réservés* worden aangestipt. De voorbehouden gevallen of *casus reservati* waren zaken die rechtstreeks voor de vorst (of zijn rechtbank) werden gebracht (en dus niet ter kennis werden gegeven aan lagere schepenbanken en leenhoven) omdat hijzelf, zijn gezag, zijn domein of de openbare orde erbij in het geding waren (e.g. majesteitsschennis, valsemunterij, ordeverstoring, censuurdelicten, etc.). Geschillen die vorstelijke beslissingen (in de ruimste zin van het woord) betroffen, werden eveneens in eerste instantie voor de Grote Raad gebracht (ordonnanties, decreten, privileges, benoemingen, mandementen [die een bepaald verbod of gebod bevatten], schenkingen, kapersbrieven, etc.). Verder sprak de Grote Raad zich in eerste aanleg uit over geschillen inzake vorstelijke

rechten (beden en andere belastingen, tolheffingen, etc.). Ook bezitsvorderingen werden door de Grote Raad behandeld. Betwistingen inzake de interpretatie van de vonnissen van de Grote Raad zelf konden eveneens voor de Grote Raad worden gebracht, evenals bevoegdheidsconflicten tussen lagere overheden en rechtbanken. Tenslotte werden een aantal processen als een vorm van rechtspraak bij preventie getypeerd.

In Beroep

In principe was hoger beroep alleen mogelijk in burgerlijke zaken. Tegen uitspraken in strafrechterlijke zaken en tegen vonnissen van kerkelijke en militaire rechtbanken kon tijdens het ancien régime geen beroepsprocedure worden ingesteld.

Oorspronkelijk werd het beroep tegen vonnissen van gewone rechtbanken toevertrouwd aan de provinciale justitieraden (i.e. vorstelijke rechtbanken met universitair geschoolde rechters, zoals de Raad van Vlaanderen, het Hof van Holland enzovoort). Boven de provinciale raden vormde zich echter op centraal vlak al snel de hertogelijke Grote Raad, die vanaf ongeveer 1450 een tweede vorm van beroep mogelijk maakte: namelijk het beroep tegen vonnissen van de provinciale justitieraden. Aangezien de vonnissen van de provinciale justitieraden zélf in beroep konden zijn gegeven, ontstond aldus ook de mogelijkheid van dubbel beroep (e.g. eerst van de schepenbank naar de Raad van Vlaanderen, en daarna van de Raad van Vlaanderen naar de Grote Raad van Mechelen).

Tegelijk bestond de mogelijkheid beroep aan te tekenen tegen vonnissen van schepenbanken en leenhoven. Ofwel gebeurde dit rechtstreeks, wanneer die lagere rechtbanken niet onder enige provinciale raad ressorteerden (e.g. Kamerijk, Valenciennes, het Debattenland [*Terres de débat*], ³de zogenaamde Vrije Gebieden [*Terres Franches*], ⁴de heerlijkheid Mechelen). ⁵Ofwel gebeurde dit *omisso medio*, "zonder middel" of "*sans moyen*", d.w.z. zonder een intermediaire beroepsprocedure bij de provinciale justitierraad waaronder de bewuste lagere rechtbank normaliter ressorteerde.

Reformatie

Reformatie was een rechtsmiddel dat vonnissen van bepaalde geprivilegieerde schepenbanken rechtstreeks bij de Grote Raad deed belanden, met een tweede behandeling ten gronde volgens de procedure van eerste aanleg.

Evocatie

Bij evocatie werd een zaak - *lite pendente* (terwijl ze hangende was) - onttrokken aan een lagere rechtbank, en aanhangig gemaakt bij de Grote Raad. Sinds 1531 kon dit in principe alleen gebeuren na persoonlijke interventie en op uitdrukkelijk bevel van de vorst.

Revisie

Revisie (of *proposition d'erreur*) was een techniek die onder bepaalde voorwaarden kon worden ingeroepen bij betwisting van een uitspraak van de Grote Raad zelf. De betwiste sententie werd dan onderzocht door een college

3 Het Debattenland was de streek rond Flobecq en Lessines. Het werd tot 1743 betwist tussen Vlaanderen en Henegouwen.

4 De Vrije Gebieden omvatten onder andere het prinsdom Steenhuize, Revin en Fumay.

5 Vóór 1530 - toen de provinciale Raad van Artesië werd opgericht - konden ook bepaalde schepenbanken uit Artesië rechtstreeks beroep doen op de Grote Raad.

van raadsheren van de Grote Raad (die over hun eigen vonnis uitspraak moesten doen), aangevuld met leden van provinciale justitieraden en leden van de Geheime Raad. In possessoire zaken ⁶en van tussenvonnissen die "reparabel" waren "ten diffinitive" ("*réparable en diffinitive*") was er echter geen revisie mogelijk. ⁷

Vrijwillige rechtspraak

Naast de rechtspraak op tegenspraak (i.e. al het voorgaande) behandelde de Grote Raad ook zaken in vrijwillige rechtspraak. Door een *willige condemnatielieten* partijen zich veroordelen tot naleving van een akkoord, al dan niet in het kader van een geschil.

TERRITORIALE COMPETENTIE ALS BEROEPSHOF

Het ressort van de Grote Raad en zijn rechtsvoorgangers is doorheen de tijd sterk geëvolueerd, en dit zowel in positieve als in negatieve zin.

Zo had de ambulante Grote Raad onder Filips de Goede en Karel de Stoute de exclusieve bevoegdheid van opperste gerechtshof voor het hele Bourgondische statencomplex, terwijl het Parlement van Mechelen "slechts" bevoegd was voor de hoogste rechtsbedeling in de Landen van Herwaarts over (Thionville, 1473).

Was het Parlement van Mechelen met andere woorden bevoegd voor de elf "Nederlandse" vorstendommen en provincies die in 1473 in het bezit waren van Karel de Stoute (Brabant, Limburg, Vlaanderen, de *gouvernance* van Rijsel/Douai/Orchies, Artesië, Henegouwen, Namen, Luxemburg, Holland, Zeeland en de heerlijkheid Mechelen), dan verloor de (terug rondreizende) Grote Raad bij zijn overlijden, onder druk van de Franse vorst, Vlaanderen en Artesië. Beide laatste vorstendommen deden vanaf 1477 immers terug beroep op het Parlement van Parijs.

Toen de Grote Raad voor de Nederlanden definitief te Mechelen werd gevestigd (1504), werd niet aan competentie of ressort geraakt.

In de eerste helft van de 16de eeuw groeide het ressort van de Grote Raad sterk aan door veroveringen en wapenfeiten van Karel V: Doornik en het Doornikse in 1521, Friesland in 1523, Utrecht in 1529, Gelre in 1547. In 1522/1526 voegde de keizer ook Vlaanderen en Artesië opnieuw toe aan het bevoegdheidsgebied van de instelling (Vrede van Madrid).

Tegelijk leed de Grote Raad toen echter ook gevoelige territoriale verliezen.

Zowel de Raad van Henegouwen als de Raad van Brabant deed namelijk aanspraak op soevereiniteit, en beide verkregen daarvan al snel de erkenning

6 VAN RHEE C.H., *Litigation and legislation*, p. 225 : "Early-modern practice derived the distinction between the two traditional types of real actions, designated as 'petitory' and 'possessory', from Roman Law. Petitory actions were aimed at the protection of ownership, whereas possessory actions were used to safeguard possession".

7 Ordonnantie van 8 augustus 1559, hoofdstuk XXII: "La proposition d'erreur est déclarée non-recevable contre les arrêts donnés en matière possessoire, contre les appointements interlocutoires ("*réparables en diffinitive*")", et contre les sentences rendues sur proposition d'erreur" (cf. WIJFFELS (A.) & KOSTER-VAN DIJK (J.M.I.), "Les procédures en révision au Grand Conseil de Malines (1473-1580)", in: CAUCHIES (J.-M.) (red.), *La justice dans les Etats bourguignons et les régions voisines aux XIVe-XVIe siècles: institutions, procédure, mentalités*, Neuchâtel, 1990, p. 68.)

(Henegouwen in 1515; Brabant in 1515 en in 1530). Beroep aantekenen tegen hun uitspraken bij de Grote Raad werd daardoor onmogelijk.

De Opstand en de scheiding der Nederlanden bracht opnieuw verlies van bevoegdheid in beroep mee voor de Grote Raad. Met uitzondering van Spaans Gelre gingen in de jaren 1580-1585 alle Noordelijke gewesten verloren (Holland, Zeeland, Utrecht, Friesland en het grootste deel van Gelre). Samen met het Noordelijk gedeelte van Vlaanderen werden zij voorgoed aan het gezag van de Grote Raad onttrokken.

Ook de oorlogen van Lodewijk XIII en XIV tegen de Spaanse vorsten brachten in de 17de eeuw belangrijk bevoegdheidsverlies mee. Artesië ging al in 1643 verloren, terwijl de Franse expansie in het laatste derde van de eeuw delen van het graafschap Vlaanderen (Rijsel en Douai, Kassel, Broekburg, Sint-Winoksbergen, Duinkerken, Belle), Henegouwen (Valenciennes, Maubeuge, Avesnes) en Luxemburg (Thionville) opslorpte (1668-1700).

Andere streken, die slechts gedurende een tijdje door de Fransen werden bezet, ontsnapten dan weer tijdelijk aan de bevoegdheid van de Grote Raad. Zo werd het hertogdom Luxemburg in 1684 bij Frankrijk ingelijfd en werd de bevoegdheid van de Grote Raad toen afgeschaft ten voordele van het Franse Parlement van Metz. In 1699 keerden echter de krijgskansen en werd het beroep naar Mechelen weer hersteld (op de streek rond Thionville na, die, zoals gezegd, definitief bij Frankrijk werd ingelijfd). In de periode 1711-1714 was dan weer een stelsel van wederzijds beroep ingevoerd tussen de Raden van Namen en Luxemburg.

Op het einde van de 18de eeuw werd het bereik van de Grote Raad nog een stuk kleiner doordat ook de Raad van Luxemburg en deze van Doornik en het Doornikse er in slaagden zich aan het gezag van de Grote Raad te onttrekken. De eerste kreeg het statuut van soeverein hof (ordonnantie van 1 augustus 1782). De tweede werd in beroep onderworpen aan de soevereine Raad van Henegouwen (ordonnantie van 22 november 1782).

Toen de Raad van Brabant in juni 1789 door Jozef II werd afgeschaft, werd de Grote Raad opnieuw bevoegd voor het bewuste hertogdom. Deze uitbreiding van het ressort was echter maar van korte duur, want met het uitbreken van de Brabantse Omwenteling (december 1789) werd de Raad van Brabant hersteld. Op het einde van het Oostenrijks bewind was de territoriale competentie van de Grote Raad gereduceerd tot Vlaanderen, Namen, Oostenrijks Gelre en de heerlijkheid Mechelen ⁸.

ORGANISATIE, SAMENSTELLING EN PERSONEEL

Tijdens de 15de eeuw en in het begin van de 16de eeuw ondergingen organisatie en samenstelling van de Grote Raad herhaaldelijk veranderingen. Pas na 1559 kwam er op dit vlak meer stabiliteit.

De *voorzitters* stonden in voor de orde en de discipline in de Grote Raad. Tijdens de 18de eeuw hadden ze ook een politieke functie. Hun belangrijkste opdracht was namelijk het vrijwaren van de rechten van de vorst binnen hun ressort.

⁸ Uiteraard vielen het prinsbisdom Luik, het graafschap Loon, het hertogdom Bouillon en het kerkelijk abdijgebied Stavelot-Malmédy steeds buiten het ressort van de Grote Raad.

De *raadsheren* waren in de eerste plaats belast met het afhandelen van de processen die voor de Grote Raad kwamen. Soms was het nodig, alvorens tot een vonnis te komen, een getuigenverhoor (*enquête*) te houden of een onderzoek ter plaatse in te stellen. Ook met deze taak werden de raadsheren (als raadsheren-commissarissen) belast. Had men alle benodigde gegevens verzameld, dan maakte één van hen een korte samenvatting van het proces. Aan de hand daarvan nam de Grote Raad een beslissing. Waarschijnlijk gebeurde dat van bij het begin bij meerderheid van stemmen, maar pas in 1559 werd deze regel expliciet bepaald.

Aanvankelijk werden alle processen behandeld in een plenaire vergadering, maar in 1531 werd een systeem ingesteld met twee kamers. Van dan af functioneerden er in de Grote Raad twee kamers naast elkaar, waarin telkens minstens 5 raadsleden zitting hadden. Gewichtige of zeer moeilijke aangelegenheden werden echter nog steeds in verenigde kamers ("*les deux chambres réunies*") behandeld. In 1627 werd door Filips IV nog een derde kamer gecreëerd. Daarvoor dienden toen ook vijf extra raadsheren te worden benoemd. Deze ingreep werd ingegeven door het grote aantal zaken die behandeld moesten worden, én door de afwezigheid van tal van raadsheren. In 1632 werd de derde kamer echter al terug opgeheven.

Het aantal raadsheren evolueerde doorheen de tijd. In 1473 werden bijvoorbeeld 20 raadsheren en 6 rekestmeesters aangesteld. Bij de afschaffing van het Parlement van Mechelen (1477) werd dat aantal teruggebracht tot 13 raadsheren-rekestmeesters. In 1504 werden dan weer 14, in 1509 en in 1515 15, en in 1531 12 raadsheren aangesteld. Het aantal raadsheren steeg in 1627 tijdelijk tot 19, maar werd kort daarop terug herleid tot 14. Dat aantal werd in de 17de en de 18de eeuw behouden, niettegenstaande het grote verlies aan territoriale bevoegdheid in deze eeuwen. De procureur-generaal werd, ondanks enige betwistingen in de 16de eeuw, steeds tot de raadsheren gerekend.

De *griffiers*- drie in 1473 en vanaf 1522 nog twee - hielden de rol bij, woonden de pleidooien bij, en notuleerden de zittingen van de raadkamer. Verder bestond een belangrijk deel van hun taak uit de redactie van de vonnissen, meer bepaald de "geëxtendeerde" sententies, waarvoor het concept - het zogenaamde *dictum*- door de raadsheer-rapporteur werd vervaardigd. Vaak lazen zij die geëxtendeerde sententies ook voor in de volledige raad. Meer dan eens traden zij ook op als adjunct van een raadsheer-commissaris.

Sinds 1504 waren ze ook expliciet belast met het innen van de *épices* of rapportgelden die direct na het rapporteren en concluderen van het proces door het hof werden vastgesteld, en door de partijen aan de raadsheer-rapporteur (die echter voor de partijen geheim bleef) moesten worden betaald. Tevens waren ze belast met de zorg voor geldsommen of goederen die tijdens een proces ter griffie werden gedeponereerd. Bovendien maakten de griffiers meestal de taxaties van de proceskosten op.

De griffiers stonden ook in voor (een deel van) het archief van de Grote Raad. Ze hielden namelijk de processtukken bij die door de procureurs ter griffie werden ingediend, en controleerden die dossiers bij ontvangst op hun volledigheid. Voor het beheer van de vele proceszakken werden de griffiers sinds 1559 bijgestaan door een klerk, de *garde-sac*.

De taak van de *secretarissen*- een tiental vanaf 1504 - omvatte alles wat met

de behandeling van de rekestten te maken had. Daarnaast verzorgden ze de correspondentie van de Grote Raad. Ze traden ook vaak op als adjunct van een raadsheer-commissaris. In dat geval waren ze belast met het notuleren van *enquesten*, getuigenverhoren en verbalen.

De *ontvanger der exploten* inde de boeten die door de Grote Raad werden opgelegd, bijvoorbeeld wegens *folof frivolappelen* bij afwijzing van *proposition d'erreur*. Verder incasseerde hij de inkomsten uit de openbare verkoop van geconfisqueerde goederen, evenals de opbrengst van composities die gesloten werden met de overheid, etc. Daarnaast deed de ontvanger der exploten ook allerhande betalingen: leveringen van hout en kaarsen, reparaties, kosten voor het opdragen van missen, dienstreizen in opdracht van de Grote Raad, etc. De *deurwaarders*, althans minstens twee van hen, waren aanwezig tijdens de rechtzittingen. Zij bewaakten de orde en het decorum in de rechtszaal. Ze begeleidden de president van de Grote Raad bij aankomst en vertrek, en weerden onbevoegden uit de vergaderzaal. De belangrijkste opdracht van de deurwaarders was echter het dagvaarden van partijen of getuigen, en de executie (de tenuitvoerlegging) van vonnissen en andere mandementen van de Grote Raad. Daarnaast werden hun nog andere taken gegeven, zoals de arrestatie van verdachten, de confiscatie van goederen, het innen van boetes, en de overbrenging of bewaking van gevangenen. Tenslotte konden zij ook bij een getuigenverhoor worden ingeschakeld.

Het aantal "gewone" deurwaarders schommelde tijdens de 15de eeuw een beetje, maar bij de definitieve vestiging van de Grote Raad te Mechelen (1504) werd hun aantal vastgelegd op twaalf⁹. Naast deze *ordinari* waren er, vooral buiten de stad, nog veel "buitengewone" deurwaarders (deurwaarders die benoemd werden terwijl er geen vacature was).

Om hun zaak te verdedigen, deden de partijen beroep op procureurs en advocaten. De *procureurs* vertegenwoordigden de partijen in rechte. Tijdens een proces namen zij met andere woorden de belangen van hun partij waar. Ze stonden in voor het (goede) verloop van het proces, en stelden daartoe de noodzakelijke procedurehandelingen. Na de instructiefase van het proces leverden de procureurs het dossier van hun partij in bij de griffie. Op dat moment maakten ze de inventaris op van alle stukken, en ondertekenden ze dat document.

Advocaten stonden de partijen bij met juridisch advies en stelden de pleitstukken op (*memoriën*, *advertisseminten*, *reprochen*, *salvatiën*, etc). De eigenlijke pleidooien werden ook door de advocaat gehouden. Verder werden zij geregeld door een raadsheer-commissaris tot adjunct gekozen.

Voor de processen waarin de rechten of de belangen van de vorst (in de ruimste zin van het woord) op het spel stonden, werd aanvankelijk een procureur *ad hoca* aangetrokken. Ten laatste in 1447 werd er echter een permanente functie van *procureur-generaal* gecreëerd. In de genoemde (burgerlijke of straf-)zaken vertegenwoordigde hij de vorst.

Door het grote aantal zaken dat de procureur-generaal voerde en door de bonte verscheidenheid wat de aard betreft van deze zaken, werd het al snel nodig een *substituut procureur-generaal* in het leven te roepen. Deze had als

9 Ook ten tijde van het Parlement van Mechelen waren er twaalf "gewone" deurwaarders actief.

taak de procureur-generaal bij te staan en hem bij afwezigheid te vervangen. Vanaf 1465 was de functie van substituut quasi permanent.

De procureur-generaal was slechts de vertegenwoordiger van de vorst. Hij was niet zijn advocaat. In de periode van het Parlement van Mechelen (1473-1477) en opnieuw vanaf 1531 werd deze laatste functie vervuld door de *advocaat-fiscaal*.¹⁰ De "advocaat van de vorst" moest enerzijds advies en bijstand verlenen aan de procureur-generaal, en was anderzijds belast met het opstellen van de pleitstukken en het houden van de pleidooien.

BURGERLIJKE PROCEDURE

¹¹De verschillende technieken waardoor een zaak voor de Grote Raad kon worden gebracht - eerste en laatste aanleg, evocatie, reformatie en hoger beroep - vonden in de rechtspleging hun weerslag in twee soorten van procedure. Namelijk de procedure voor zaken van eerste en laatste aanleg, die ook gebruikt werd voor zaken in evocatie en zaken in reformatie, en daartegenover de procedure in beroep, die strikt beperkt bleef tot de echte beroepszaken.

EERSTE AANLEG, DE ROL

In eerste aanleg begon de procedure met een eenzijdig verzoekschrift (rekest van *venue en cour*), waarin gevraagd werd de tegenpartij te bevelen datgene te doen (of te laten) waarop de verzoeker recht meende te hebben. Dat rekest werd ingediend bij een secretaris, die het doorgaf aan de president. Op zijn beurt gaf die het rekest ter behandeling door aan een raadsheer-rekestmeester. Deze laatste onderzocht of de eis die in het rekest werd geformuleerd door de Grote Raad behandeld kon worden. Hij apostilleerde het rekest en bezorgde het vervolgens terug aan de secretaris.

Daarop volgde een mandement aan een deurwaarder, met de opdracht de eis te betekenen aan de tegenpartij en deze voor de Grote Raad te dagvaarden indien zij er niet wilde op ingaan (*lettres de commission*). Van de dagvaarding werd een verslag opgesteld.

Door presentatie van de partijen (of hun procureurs) werd de zaak op de rol ingeschreven. Daarop moest de eiser (*demandeur*) zijn eis formuleren, en kreeg de verweerder (*défendeur*) de gelegenheid hierop te antwoorden. Desgevallend kon deze laatste een tegeneis indienen.

Na de mondelinge pleidooien nam het Hof een beschikking (*appointement dispositif*) waarin aan beide partijen bevolen werd hun eisen en argumenten schriftelijk te bevestigen, hun bewijsstukken voor te leggen, en hun pleitstukken (*memoriën of advertisement*) in te dienen (*acte dispositif*). Het eigenlijke onderzoek (*enquête*) werd gevoerd door raadsheren-commissarissen die daarvoor door de rechtbank werden aangesteld. Om de

10 In de periode 1473-1477 was er zelfs een eerste en een tweede advocaat.

11 In deze inventaris wordt geen enkel crimineel proces beschreven. Voor de criminele procedure, zie: LEYDER, Les archives du Grand Conseil des Pays-Bas à Malines.

betwiste elementen vast te stellen, werd voor elk van een door een partij aangevoerd feit of argument aan de tegenpartij gevraagd het feit te aanvaarden of te ontkennen (*procedure per verbum credit vel non credit*). De partijen moesten zelf hun bewijsmiddelen aanvoeren. Het indienen van bepaalde bewijsstukken en de oproeping van bepaalde getuigen konden door de tegenpartij betwist worden, hetgeen aanleiding gaf tot nieuwe pleitstukken (e.g. *reprochen of contreditz*, waarop gerepliceerd kon worden door *salvatiën*). Soms moesten de commissarissen een reis ondernemen om ter plaatse tot onderzoeksdaden over te gaan.

Wanneer het onderzoek afgesloten was, werden alle processtukken in aanwezigheid van alle partijen (of hun vertegenwoordigers) geïntventariseerd, hetzij ten overstaan van de raadsheren-commissarissen, hetzij op de griffie. Daartoe stak elke partij haar stukken in een juten of linnen zak, waarop een perkamenten etiket werd genaaid met de vermelding van de procespartijen. Daarop leverden alle partijen hun zak(ken) in op de griffie (i.e. *furneren*). Door de conclusie in rechte vroegen beide partijen de Grote Raad vervolgens "recht te spreken".

Daartoe stelde de president een raadsheer-rapporteur aan (i.e. *distribueren*), die de zaak bestudeerde en op basis van het dossier een verslag opstelde. Als het verslag het toeliet, werd over de zaak in vergadering beraadslaagd. Het vonnis werd in openbare rechtzitting uitgesproken.

EERSTE AANLEG, PROCEDURES VOOR COMMISSARISSEN

De procedure voor commissarissen is bij de huidige stand van het onderzoek nog lang niet helemaal uitgeklaard. Bij zogenaamde "commissariale" zaken verschenen de partijen of hun vertegenwoordigers voor de raadsheer-commissaris. Zij zetten mondeling hun standpunten uiteen, produceerden documenten (die gemarkeerd werden als "geëxhibeerd ten verbale" - *exhibé au verbal*) en wachtten vervolgens op de beschikking. Hierbij dient ook te worden opgemerkt dat een zaak op de rol kon beginnen, om vervolgens naar commissarissen te worden verwezen, en nadien eventueel terug op de rol te worden gebracht.

EERSTE AANLEG, DE COMMUNICATOIRE PROCEDURE ("DIFFERENTEN")

"Differenten" startten eveneens met een rekest. Anders dan bij de processen op de rol bevatte de apostille op het rekest hier echter geen dagvaarding maar een opdracht om het rekest te tonen aan de tegenpartij ("*soit [icelle requête] monstrée à partie*"), en het antwoord af te wachten. Daarop werd als het ware geprocedeerd per post (via de rekestmeesters), waarbij de stukken (antwoord, repliek, dupliek, tripliek, etc.) over en weer werden gezonden. De partijen verschenen dus niet voor het hof, en werden ook niet met elkaar geconfronteerd.

Wanneer de zaak voldoende ingeleid was, werd het dossier overgemaakt aan de president die een raadsheer-rapporteur aanstelde. Deze laatste bracht dan

verslag uit voor de gehele raadkamer.

In de loop der eeuwen heeft deze procedure stelselmatig aan populariteit gewonnen. Ze is in de stukken gemakkelijk te herkennen omdat de partijen er systematisch *supplianten rescribentheten*, terwijl de zaken zelf dus als "*différends*" worden betiteld.

BEROEP

Bij beroepen tegen vonnissen werd door de Grote Raad een onderscheid gemaakt tussen de beroepen tegen zogenaamde "processen bij geschrifte" (*proces par escript*) en de beroepen tegen vonnissen die geen processen bij geschrifte waren. In het eerste geval werd de klassieke beroepsprocedure gebruikt. In het tweede geval werden de beroepen behandeld alsof het ging om zaken in eerste aanleg, en dus volgens de procedure van eerste aanleg. Wanneer ging het nu om een proces bij geschrifte? Indien het proces in de voorgaande instantie(s) niet schriftelijk geïnstrueerd was, was er uiteraard geen schriftelijk dossier. Bijgevolg diende de zaak - volgens de procedure van eerste aanleg - ten gronde te worden hernomen voor de Grote Raad. Indien het proces in de voorgaande instantie(s) wél schriftelijk geïnstrueerd was (met inbegrip van een *appointement dispositif* (waarbij aan de partijen bevolen was schriften neer te leggen) en van een *acte de conclusion* (waarin partijen verklaarden dat de zaak voor hen voldongen was en ze zich verlieten op de rechter voor een uitspraak)), dan moest de Grote Raad nog uitdrukkelijk beslissen of het proces ontvangen zou worden als een "proces bij geschrifte" of niet. De bedoelde beslissing werd genomen na de pleidooien.

Indien de vorige instantie niet als een proces bij geschrifte werd ontvangen, dan werd de zaak zelf opnieuw behandeld (volgens de procedure van eerste aanleg). Indien de Grote Raad besliste dat een beroep tegen een vonnis wél ontvangen werd als een proces bij geschrifte, dan moest het dossier van het proces voor de lagere rechters overgebracht worden naar Mechelen. De Grote Raad oordeelde dan op grond van dit dossier (*ex eisdem actis*) of het vonnis van de geappelleerde rechter al dan niet correct was (*an bene vel male iudicatum*), zonder dat nog nieuwe feiten of bewijsmiddelen mochten worden aangebracht. Van oorsprong was het beroep immers een geschil tussen de appellant en de rechters in voorgaande instantie - geappelleerden of gedaagden - die gedagvaard werden om hun vonnis voor de Grote Raad te komen verdedigen.¹²

De voornaamste procedurehandelingen in beroep, wanneer het ging om een proces bij geschrifte, worden hieronder beschreven. Telkens wordt daarbij ook hun "archivalische neerslag" vermeld, opdat onderzoekers de bewuste stukken des te gemakkelijker zouden herkennen in hun procesdossiers, en sneller verbanden zouden kunnen leggen met de registers uit het kernarchief. Daarbij wordt voorzichtigheidshalve nog opgemerkt dat de huidige stand van het onderzoek niet toelaat om alle vragen betreffende de procedure te beantwoorden.

12 Nieuwe feiten konden echter toch nog worden aangevoerd op basis van een ontheffing (relief).

Instellen van een zaak

Wie zich door een beslissing van een rechtbank benadeeld voelde, mocht daartegen beroep aantekenen. Ofwel deed men dat onmiddellijk na de uitspraak van het vonnis, ofwel binnen de tien dagen. Het instellen van appel gebeurde bij de Grote Raad door het indienen van een rekest vanwege de appelland. Dat rekest was steeds gericht aan de vorst, en bevatte (naast de beknopte uiteenzetting van wat was voorafgegaan) een klacht tegen het vonnis en vervolgens een verzoek om een adequate beschikking. Het rekest werd overgemaakt aan de president, die het ter behandeling doorgaf aan een raadsheer-rekestmeester. De beschikking werd onderaan geapostilleerd en linksboven in de kantlijn nog eens gekopieerd.

Het volstond niet het beroep gewoon aan te tekenen. Men moest het ook formeel verheffen of releveren, en executeren of betekenen aan de tegenpartij en de rechter(s) in lagere instantie. Dat alles moest gebeuren binnen de drie maanden na de appellatie. Bovendien moest ook de eerste procesdag binnen deze termijn vallen. Concreet betekende dit in de eerste plaats dat er open brieven van (verhef van) appel (*lettres patentes de relief d'appel*) moesten worden uitgevaardigd. Deze brieven werden door een secretaris op perkament geschreven, en waren, in naam van de vorst, gericht aan een deurwaarder ("*au premier huissier ou sergent d'armes sur ce requis*"). Gewapend met de open brieven betekende de bewuste deurwaarder vervolgens het bevel dat er in vervat was (mandement tot dagvaarding in beroep). Dit hield in dat de rechters *a quogedagvaard* werden als geappelleerden om hun vonnis te komen verdedigen, en dat de tegenpartij - die de zaak in eerste aanleg had gewonnen - werd geïntimeerd. Dat laatste betekende dat de tegenpartij op de vastgestelde dag voor de Grote Raad *mocht* verschijnen als het haar raadzaam leek. Hoewel zij daar dus niet toe verplicht was, stond menige tegenpartij in het beroepsproces tegenover de appelland(en).

Indien de appelland verzuimde zijn beroep te verheffen, dan kon de tegenpartij het initiatief nemen en door middel van een rekest vragen het beroep "verlaten" te verklaren (*acte de congé de court*), of de nalatige appelland te dagvaarden (*lettres patentes en matière d'anticipation*). Verkreeg zij brieven van anticipatie, dan verwisselden de partijen van plaats: de geïntimeerde - *impétrant en matière d'anticipation* - werd eiser, en de appelland - *anticipé* - werd verweerder.

Dagvaarding

Ten behoeve van het Hof stelden de deurwaarders korte verslagen op over hun tussenkomst. In de bundel van de appelland steken de originele open brieven van appel met daaraan vastgehecht de deurwaardersexploten, die doorgaans op papier zijn geschreven. In de bundel van de geïntimeerde steekt meestal een (ingekorte) kopie van beide.

Presentatie / Verstek

Als de appelland niet verscheen op de vastgestelde dag, dan werd het beroep verlaten (*desert*) verklaard. De geappelleerde kreeg dan "oorlof van hove" (*acte de congé de court*), en de verstek gevende appelland zag zich veroordeeld tot een boete voor *fol appelen* tot de kosten. Het vonnis *a quow*erd in dat geval tevens bevestigd.

Als de geappelleerde of de geïntimeerde niet verscheen op de vastgestelde

dag, dan werd overgegaan tot herdaging, en werd de procedure voortgezet.

Instructie / Pleidooien

Als de partijen wel verschenen op de vastgestelde dag, dan begonnen de pleidooien. Daarbij waren de partijen in de regel vertegenwoordigd door hun respectieve procureurs, die hun procuratie ter griffie neerlegden. De pleidooien of rolzittingen werden voorgezeten door één of twee raadsheren-rekestmeesters.

Vooraleer van wal te steken, werd van de appellant nog een borgstelling gevraagd voor het geval zijn appel onontvankelijk of ongegrond zou worden verklaard (en hij dus veroordeeld zou worden tot de boete voor *folappel*).

De appellant diende vervolgens de open brieven van (verhef van) appel voor te leggen, evenals de dagvaarding met het exploit van de deurwaarder, en het vonnis *a quo* (of een kopie ervan). Wat dat laatste betreft nam men vaak genoegen met een kopie van het *dictum* (de beknopte tekst van het vonnis). Daarop zette (de advocaat van) de appellant zijn grieven uiteen en concludeerde hij dat het vonnis *a quo* "quaet ende abusivelijck" was geweest en zijn appel dus terecht was. Deze uiteenzetting noemde men de *ramenee à fait* (*acte de griefs*, *acte de ramené à fait*). De tegenpartij beweerde natuurlijk het tegenovergestelde en concludeerde dat het beroep ongegrond was (*acte de réponse*). De expedities van de procedurehandelingen (die in het dossier terecht kwamen) zijn gemakkelijk herkenbaar omdat ze doorgaans op perkament van klein formaat werden geschreven. Zij bevatten naast het verslag van de handelingen telkens een beschikking over hoe er verder moest geprocedeerd worden.

De pleidooien bleven soms beperkt tot de twee noodzakelijke elementen - eis en antwoord - maar soms kwam er een repliek van de appellant en een dupliek van de tegenpartij aan te pas, een tripliek en een quadrupliek, enzovoort.

Na de pleidooien en het eventueel uitwisselen van stukken besliste de Grote Raad bij tussenvonnis (*appointement dispositif* vervat in een *acte dispositif*) uitdrukkelijk of het proces in kwestie ontvangen zou worden als proces bij geschrifte. Bij dit tussenvonnis werd de partijen ook altijd toegelaten een korte memorie aan het dossier toe te voegen¹³.

Bij akte van conclusie (*acte de conclusion en cause*) verklaarden de partijen vervolgens dat de zaak voldongen was.

Indien het proces ontvangen werd als een proces bij geschrifte, dan moesten (zoals reeds gezegd) de dossiers uit de lagere rechtbank overkomen naar Mechelen. Daarvoor beschikte de appellant over een termijn van twee weken, een maand of zes weken, afhankelijk van de afstand die moest worden afgelegd. Deze termijn ging in op de eerste procesdag.

Furneren

Nadat de rolprocedure was beëindigd, kon men overgaan tot het inleveren van de stukken. Dit moest gebeuren in juten of linnen zakken, die aan de griffier werden overhandigd. De procureur diende een inventaris op te maken van de aanwezige bescheiden, en deze inventaris te ondertekenen. Indien de in de zak aanwezige stukken niet perfect overeenstemden met de dossierinventaris, dan mocht de griffier de zak niet aanvaarden. Indien dit wél het geval was, dan

13 Bij beroepen *omisso medio* was er na de pleidooien ook *renvooi* of *renvoi* mogelijk.

werd op de zak een perkamenten etiket genaaid waarop de namen van de partijen en hun procureurs werden aangebracht ("evangelie").

Vonnis ¹⁴

De procedure in beroep (op basis van een proces bij geschrifte) kende geen enquête of onderzoek, omdat dit in eerste aanleg meestal reeds had plaatsgevonden. Na de pleidooien kon men dan ook onmiddellijk beginnen met de "visitatie" van het proces. Door de president van de Grote Raad werd daarvoor een raadsheer-rapporteur aangesteld, die belast werd met de voorbereiding van de beraadslaging. Hij onderzocht de zaak (en het procesdossier) grondig, maakte een samenvatting van de ingeleverde stukken met de voornaamste argumenten van beide partijen, en schreef een ontwerp van uitspraak.

Over de uitspraak werd vervolgens door de voltallige raadkamer gedelibereerd. Na de conclusie van het proces schreef de raadsheer-rapporteur het *dictum*- een beknopte versie van het vonnis. Dat *dictum* werd vervolgens aan de griffiers bezorgd, die op basis daarvan en van de stukken in de procesbundel - indien de partijen daarom verzochten ¹⁵- een geëxtendeerd vonnis op perkament konden opstellen en afleveren. Deze geëxtendeerde sententiën bevatten de precieze aanduiding van de partijen, de reconstructie van de hele rechtsgang (inclusief voor lagere instanties), de weergave van de (belangrijkste) argumenten en tegenargumenten, en het vonnis. Een motivering van de uitspraak bevatten ze echter niet, want de Grote Raad hield de overwegingen die zijn beslissing bepaalden voor zich.

In het vonnis werden meteen ook de proceskosten geregeld. Indien het beroep uiteindelijk ongegrond werd verklaard of afgewezen, dan werd de appellant niet alleen veroordeeld tot de kosten van het proces, maar ook tot de boete wegens *fol appel*.

Uiteraard werden alle sententies uitgesproken in naam van de vorst.

REVISIE

Revisie (of *proposition d'erreur*) was een techniek die onder bepaalde voorwaarden kon worden ingeroepen bij betwisting van een uitspraak van de Grote Raad zelf.

Een rekest voor het opstarten van de procedure in revisie moest door de verliezende partij worden ingediend binnen de twee jaar die volgden op de uitspraak. Dat rekest was steeds gericht aan de vorst, en kon zowel bij de Grote Raad als bij de Geheime Raad worden ingediend. Het moest altijd de *erreurs proposées* vermelden.

Daarop verkreeg de verzoeker (*impétrant*) patentbrieven waarmee hij de tegenpartij kon dagen. Ook deze dagvaarding moest gebeuren binnen de twee jaar die volgden op de uitspraak.

Op de vastgestelde dag moest de verzoeker een geldsom ter griffie consigner, voor het geval de revisie ongegrond werd bevonden. Dat laatste

14 De stukken betreffende het vonnis maken geen deel uit van de procesdossiers. In veel zaken kwam het bovendien nooit tot een eindvonnis.

15 Lang niet in alle gevallen werd een extensie van de sententie gevraagd.

werd bepaald op het einde van de procedure op tegenspraak. Vervolgens begonnen de pleidooien.

Wanneer de pleidooien afgerond waren en het Hof de debatten afsloot, werden beide partijen uitgenodigd een korte *mémoire* in te dienen (zoals dat gebeurde in de beroepsprocedure).

Daarop werd het college dat een oordeel moest vellen, uitgebreid. Aan de raadsheren van de Grote Raad werden namelijk juristen toegevoegd die verbonden waren aan andere instellingen. De vorst reserveerde zich de keuze van de toegevoegde raadsheren, alsook hun aantal (12 tot 14). Indien dit uitgebreid college dat nodig vond, kon het nog bijkomende enquêtes vragen (alvorens te oordelen).

Zoals bij de andere procedures vroeg vervolgens minstens één van beide partijen *que droit soit prononcé*. Daarbij kon het oorspronkelijk vonnis worden bevestigd, gecorrigeerd of *gherenverseert ende verandert* (*la sentence est confirmée, corrigée ou renversée*).

ARCHIEF

GESCHIEDENIS

Tijdens de dynamische fase werd het archief van de Grote Raad grotendeels bewaard in de griffie. Ook de zolder van het paleis werd gebruikt om archief op te slaan. Van hangende en zelfs van gevonniste zaken berustten bovendien vaak bescheiden ten huize van raadsheren, griffiers, procureurs en advocaten. De lotgevallen van de instelling hadden steeds gevolgen voor het archief. Zo werd in de memorialen opgetekend dat het archief in veiligheid moest worden gebracht tijdens de plundering van de stad door de troepen van Alva in 1572. Anderhalve eeuw later, toen Mechelen tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog door de Fransen werd ingenomen, besliste koning Lodewijk XV dan weer een heel pak archieven over te brengen naar het Parlement van Vlaanderen te Dowaaï (1746). De meeste van die bescheiden keerden op het einde van de oorlog (in 1749) echter al naar Mechelen terug. In 1769-70 volgde naar aanleiding van de *Convention des limites* nog een deel.

Nadat de Zuidelijke Nederlanden in 1794 bij Frankrijk waren ingelijfd, beslisten enkele raadsheren (waaronder de president, de procureur-generaal en diens substituut) met de voornaamste archieven van de Grote Raad uit te wijken naar het keizerrijk. Daar zetten ze hun activiteiten nog enige tijd voort. Toen hun instelling met het verdrag van Campo Formio definitief werd afgeschaft (17 oktober 1797), besloten ze de archieven die ze vanuit Mechelen hadden meegenomen naar Wenen door te sturen. In 1803 en 1809 werden deze bescheiden overgebracht naar Parijs. Enkele jaren later konden ze daar echter al door gezanten van koning Willem I gerecupereerd worden. In Brussel werden ze eerst ondergebracht in het *Hôtel de la Chambre des Comptes* (1815-1820), vervolgens verhuisden ze naar het justitiepaleis dat destijds dienst deed als zetel van het rijksarchief (1822-23).

Het grootste deel van het archief van de Grote Raad was in 1794 echter te Mechelen achtergebleven. Dat deel werd in 1827 overgebracht naar Brussel

waar het in de griffie van het Hoog Gerechtshof (*la cour supérieure de justice à Bruxelles*) werd gedeponereerd. Hoewel vijf jaar later werd bepaald dat " *toute la partie des archives des anciennes cours supérieures de justice qui ne concernait pas des procédures en matière d'intérêt privé, serait réunie aux archives de l'Etat*" is daar toen niets van in huis gekomen. Pas toen de regering in 1858 besliste dat de archieven van de rechtscolleges van het ancien régime aan het Rijksarchief moesten worden overgedragen, kwam dit deel van het archief van de Grote Raad - in een chaotische staat - in het Rijksarchief terecht (20 mei 1859). Beide delen van het archief van de instelling zijn sindsdien terug verenigd.

Toen de "ontelbare" procesdossiers in 1859 in hun wanordelijke toestand naar het Rijksarchief werden overgebracht, gebeurde dat zonder lijst of inventaris. Henri-Felix D'Hoop werd onmiddellijk belast met het klasseren van de zakken en omslagen in kwestie. In sneltempo legde hij enerzijds een reeks "Processen in Eerste Aanleg" aan; anderzijds klasseerde hij de dossiers van de beroepszaken volgens de provincie waartoe ze behoorden.

Later in de 19de eeuw werd binnen de reeksen beroepszaken een verdere, compleet artificiële onderverdeling aangebracht (steden, gemeenten, ambtenaren, ambachten, adel, geestelijkheid, particulieren, etc.). Binnen elk van die subcategorieën was het ook de bedoeling de dossiers chronologisch te ordenen, maar die operatie is nooit voltooid geraakt.

Tussen 1904 en 1914 ordende Emile Van der Mijnsbrugge een deel van de "Beroepen uit Vlaanderen". Daarbij maakte hij een onderscheid tussen "fiscale" processen (waarbij de procureur-generaal betrokken was) en "ordinaire" processen (waarbij deze laatste niet betrokken was). Hoewel het blijkbaar de bedoeling was na verloop van tijd het geheel van de procesdossiers te herzien, is het nooit zover gekomen. Na de passage van Van der Mijnsbrugge diende gewacht te worden op de komst van Michel Oosterbosch om de ontsluiting van de "Beroepen uit Vlaanderen" te hernemen. In 1998 publiceerde collega Oosterbosch de inventaris van de eerste duizend "ordinarisprocessen" ¹⁶. De huidige inventaris sluit aan bij de realisaties van beide genoemde archivarissen.

Om dit hoofdstuk af te sluiten, geven we hier nog een tabel mee die door Michel Oosterbosch werd opgemaakt ¹⁷, en die toelaat de reeks "Ambachten" te situeren binnen de reeks "Beroepen uit Vlaanderen".

Procesdossiers uit Vlaanderen;
Ordinarisprocessen; Ongeveer 18,5 s.m
Procureur-generaal; Ongeveer 2,4 s.m
Officie-fiscaal; Ongeveer 6,3 s.m
Staten van Vlaanderen; Ongeveer 1,7 s.m
Artesië; Ongeveer 7,5 s.m
Steden ; Ongeveer 21 s.m
Gemeenten; Ongeveer 8,7 s.m
Stichtingen; Ongeveer 0,9 s.m

16 OOSTERBOSCH M., Grote Raad voor de Nederlanden te Mechelen. Procesbundels Beroepen uit Vlaanderen. Ordinaris processen (nr. 1-1000), Brussel, 1998.

17 ID., p. 21. De cursieve cijfers werden door de steller dezes aangepast.

Ambachten; 4,55 s.m
Polders; Ongeveer 8,5 s.m
Ambtenaren; Ongeveer 16 s.m
Clerus; 23,5 s.m
Adel; Ongeveer 70 s.m
Particulieren; Ongeveer 58 s.m
Varia; Ongeveer 140 s.m
Totaal; Ongeveer 386 s.m

Inhoud en structuur

INHOUD

De 107 nummers uit de reeks "Ambachten" in de "Procesdossiers uit Vlaanderen" hebben betrekking op de periode 1509-1781. Vooral de periode 1650-1750 is echter vertegenwoordigd.

In deze dossiers komen iets meer dan 30 verschillende ambachten voor. Sommige daarvan komen vaak voor (zoals de vrije schippers van Gent, de onvrije schippers van Gent of de brouwers van Brugge), andere duiken slechts één keer op (zoals de leerlooiers van Doornik, de vrije zoutdragers van Gent of de garen- en bandverkopers van Kortrijk). Tal van ambachten zijn echter geheel afwezig.

Een zelfde vaststelling kan worden gedaan voor de steden waarin de betrokken neringen actief waren. Sommige steden - zoals Gent, Brugge en Doornik - verschijnen herhaaldelijk in de reeks, terwijl andere urbane centra - zoals Ieper, Kortrijk en Oostende - slechts een gering aantal keren opduiken. Nog andere steden - zoals Rijsel, Valenciennes, Nieuwpoort, Aalst en Geraardsbergen - komen uiterst zelden voor. En verschillende Vlaamse centra ontbreken zelfs helemaal.

Het al dan niet veelvuldig voorkomen van een ambacht of een stad in deze reeks dient niet gezien te worden als een weerspiegeling van de historisch-juridische realiteit. De reeks - die door onze voorgangers werd samengesteld uit dossiers behorend tot de ca. 400 strekkende meter "Beroepen uit Vlaanderen" - is gewoon niet volledig. Naast de vaststelling dat dossiers in de loop der tijd verloren kunnen zijn gegaan en dat bundels na afloop van een proces ook gelicht konden worden door de partijen, moet dienaangaande vooral gewezen worden op het feit dat de bedoelde operatie - de constructie van de reeks "processen van de ambachten" - nooit volledig werd afgewerkt. In de "Varia" van de "Beroepen uit Vlaanderen" (ca. 140 s.m.) - zijnde de dossiers die overbleven toen de genoemde werkzaamheden werden gestaakt - zitten dan ook gegarandeerd nog procesdossiers waarbij (leden van) ambachten betrokken zijn. Zulke dossiers kunnen bovendien ook aangetroffen worden in de overige reeksen van de "Beroepen uit Vlaanderen" (ca. 250 s.m.). De bedoelde reeksen, die op hetzelfde moment werden samengesteld als de "Ambachten", sluiten elkaar logisch immers niet uit. Dit alles brengt mee dat de hier ontsloten reeks slechts een onvolledig en partieel beeld geeft van de procesvoering door de "Vlaamse" ambachten.

In ongeveer de helft van de dossiers zijn beide partijen ambachten of behoren ze daar allebei toe (bvb. De oudekleerkopers van Brugge tegen het ambacht van de kleermakers in diezelfde stad; Een Gentse brouwer tegen de plaatselijke brouwersnering). In evenveel gevallen is echter slechts één van beide partijen een ambacht of lid van een ambacht. De partijen die daar dan tegenover staan, zijn plaatselijke heren (*seigneurs*) of dames, vorstelijke ambtenaren, stadsbesturen, pachters van accijnzen of malerijen, kooplui, religieuzen en particulieren. In enkele beroepsprocessen treedt de procureur-generaal van Vlaanderen op als gevoegde partij.

Het voorwerp van de processen in deze reeks houdt in de regel verband met de activiteiten van de ambachten. Een eerste groep betreft zo discussies over stedelijke ordonnanties of andere reglementen (waarop inbreuken zouden zijn gepleegd) en disputen over rechten en privileges (die geschonden zouden zijn). Dienaangaande kan bijvoorbeeld gewezen worden op meerdere processen in verband met zogenaamde "voorbehouden werken". Een tweede groep processen betreft financiële aangelegenheden zoals de prijs van bepaalde producten of de controle van de rekeningen van een ambacht. Ook vergoedingen allerhande, zoals salarissen of het maalloon van molenaars, boetes en transacties behoren tot deze categorie. Een derde groep wordt gevormd door processen in verband met belastingen, zoals bieraccijnzen, die eventueel ontdoken werden. Tot slot handelen enkele processen over meer interne aangelegenheden zoals leertijden, meesterwerken, de betaling van bijdragen aan een ambacht, en de toelating tot de uitoefening ervan.

Taal en schrift van de documenten

De voertaal van de Grote Raad voor de Nederlanden te Mechelen was het Frans. Documenten die werden gevormd door de instelling - de "interne" documenten - waren dus steeds opgesteld in het Frans. Deze opmerking geldt eveneens voor alle apostilles die op de proceduristukken werden aangebracht. Sedert 1477 (het Groot Privilege) werd tijdens de procesgang de taal gebruikt van de partijen: Nederlands, Frans of Duits. Wanneer zij niet allebei dezelfde taal spraken, werd de taal gekozen van de verweerder (de rescribent of de gëintimeerde). De procesdossiers behorend tot de reeks die hier ontsloten wordt, zijn in het Nederlands en het Frans.

SELECTIES EN VERNIETIGINGEN

Voor de hedendaagse periode is geen enkele selectie of vernietiging bekend. Er dient wel opgemerkt te worden dat de proceszakken nà 1859 systematisch verwijderd werden. Heel wat etiketten ("evangelies") zijn daarbij verloren gegaan. Andere werden van de zakken gehaald en samen met de bijhorende processtukken in portefeuilles gestoken.

ORDENING

Deze reeks is een kunstmatige constructie. Ze kwam tot stand bij de thematische indeling van de procesdossiers die plaatsvond rond 1860, toen beide delen van het archief van de Grote Raad verenigd werden in het Algemeen Rijksarchief (cf. Geschiedenis van het archief). Tot in 2011 bleven de dossiers onaangeroerd. We troffen ze aan in portefeuilles, zonder archivistische beschrijvingen en zonder de minste orde. De enige aanwijzingen op de portefeuilles waren de naam van de reeks ("Grote Raad Nederlanden. Beroep Vlaanderen. Ambachten") en een nummer (van 1 tot 32). Sommige portefeuilles bevatten één of meerdere volledige dossiers. De meeste

portefeuilles bevatten echter slechts delen van procesdossiers. Bijgevolg dienden die eerst (in de mate van het mogelijke) te worden samengebracht, met het oog op de reconstructie van de dossiers. Bij deze operatie werden ook procesdossiers verwijderd waarin geen van beide partijen tot een ambacht behoort.

De dossiers van deze reeks werden ingedeeld in vier categorieën, volgens de gebruikte procedure. Na de processen in eerste aanleg volgen zo de "differenten" (of processen in eerste aanleg volgens de "communicatoire" procedure), de beroepszaken en de processen in revisie. De beroepszaken zijn daarbij het talrijkst.

In elke categorie werden de dossiers chronologisch geordend.

De gehanteerde beschrijvingsdiepte in deze inventaris is één beschrijving per dossier.

De beschrijvingen in de inventaris werden uniform opgebouwd volgens het onderstaande schema (geïnspireerd op de methodologie die eerder binnen het Rijksarchief werd toegepast) ¹⁸:

[Inventarisnummer] [Partij 1] c. [Partij 2]
[Voorwerp van het geschil]
[datering] [materiële vorm]
[Vorige instantie(s)]
[Opmerking(en)]

De partijen worden in principe geïdentificeerd op basis van de dossierinventaris, die samen met de stukken werd gedeponneerd bij de griffie van de Grote Raad, en van het "evangelie", dat vervolgens door de griffier op de proceszak(ken) werd genaaid. In tweede orde - en zeker wanneer beide net genoemde stukken ontbreken - wordt gebruik gemaakt van de akten van het Hof (die de procesgang documenteren). Het privilegiëren van deze stukken (ten opzichte van stukken die volledig zelfstandig door de partijen en hun advocaten werden opgesteld) heeft als bedoeling de identificatie van de partijen te vergemakkelijken in het *kernarchief* van de Grote Raad. Indien "Mechelse" procedurestukken ontbreken in een beroepszaak, wordt de benaming overgenomen die gebruikt werd door de vorige instantie. Ambachten worden steeds als *corpus* geïdentificeerd (bvb. de vrije schippers van Gent; de deken en de eed van de vrije brouwers van Brugge). Dat volstaat om hen ondubbelzinnig te herkennen. Aan de voornaam en de naam van individuen worden soms (tussen haakjes) varianten toegevoegd. Indien van toepassing wordt aansluitend hun adellijke titel vermeld. Zo mogelijk wordt ook hun functie of beroep weergegeven, evenals de hoedanigheid waarin ze voor de rechtbank verschenen (bvb. weduwe van; vader van). Bij partijen bestaande uit meerdere personen wordt de identificatie van de

18 DECEULAER H., Inventaris van het archief van de Raad van Brabant. Processen van de steden (behalve Brussel) 1596-1794, Brussel, 2008, p. 29-30 ; OOSTERBOSCH, Grote Raad voor de Nederlanden te Mechelen. Procesbundels Beroepen uit Vlaanderen. Ordinair processen, p. 22-23

voornaamste persoon/personen gevolgd door de afkorting " c.s." (*cum suis*). De identificatie van de partijen wordt steeds vervolledigd met hun juridische kwaliteit (eiser/verweerder, suppliant/rescribent, appellant/geëntimeerde). Indien een beroepsdossier geen "Mechelse" stukken bevat, worden de partijen vermeld met de juridische kwaliteit die ze hadden ten overstaan van de vorige instantie (bvb. eiser/verweerder voor de Raad van Vlaanderen; suppliant/rescribent voor de Raad van Vlaanderen).

Plaatsnamen worden geactualiseerd.

Het voorwerp van de processen wordt beknopt weergegeven. Vaak betreft het echter slechts een aanwijzing. Bij ontstentenis van (geëxtendeerde) sententies, en op basis van vaak lacunaire dossiers is het immers niet vanzelfsprekend het voorwerp van een proces precies te bepalen. Meestal is het voorwerp van geschil gebaseerd op het "advertissement", het rekest van *venue en cour* of de patentbrief waarmee een beroep werd verheven (de zogenaamde *lettres patentes de relief d'appel*). Indien het voorwerp van geschil niet kon worden bepaald, wordt "onbekend" vermeld bij de onderwerpsbeschrijving.

De datum geeft het jaar of de jaren aan van de stukken in het dossier. Ze geven slechts een aanwijzing voor de reële datering van de eigenlijke procesgang. Wanneer in een (beroeps)dossier zowel het rekest van *venue en cour* als de zogenaamde *lettres patentes de relief d'appel* het "evangelie" ontbreken, is het immers onmogelijk het precieze jaar aan te geven waarin het proces (in beroep) van start ging. Aangezien de uitspraak nooit deel uitmaakt van de dossiers is het evenmin mogelijk het jaar aan te geven waarin het proces effectief werd afgesloten.

Voor beroepszaken die geen "Mechelse" stukken bevatten (*i.e.* stukken die betrekking hebben op de afhandeling van het proces voor de Grote Raad), werd als datum het jaar weerhouden waarin de laatste akte van de vorige instantie werd opgemaakt. In zulke gevallen wordt het jaar in de beschrijving voorafgegaan door "Na", hetgeen dus betekent dat het beroepsproces pas na dat welbepaalde jaar van start kan zijn gegaan.

Per categorie worden de dossiers chronologisch geordend. Die orde is gebaseerd op het jaar waarin de zaken voor de Grote Raad werden gebracht. Wanneer "Mechelse" stukken ontbreken, is dat uiteraard de laatste akte van de vorige instantie.

De materiële vorm van de dossiers wordt beschreven volgens de archiefterminologie in voege op het Rijksarchief. Concreet komen drie vormen voor: 1° van één tot drie stukken, 2° een omslag (met een maximale dikte van 2 cm) en 3° een (of meerdere) pak(ken) (met een dikte tussen 2 en 11 cm). Bijzondere stukken, zoals tekeningen of geëxtendeerde sententies van de Raad van Vlaanderen, die als bijlage in de dossiers werden opgenomen, worden systematisch signaleerd.

Bij de beschrijving van de beroepszaken wordt de vorige instantie in principe niet vermeld. Voor de overgrote meerderheid is dat immers de Raad van Vlaanderen, en hoeft die informatie dus niet steeds te worden herhaald.

Wanneer de Raad van Vlaanderen echter voorafgegaan wordt door een andere instantie of door andere instanties - en het dus "dubbele" of "drievoudige" beroepen betreft - worden de bedoelde instanties uiteraard wel vermeld (bij de opmerkingen). Ze worden dan opgesomd in de omgekeerde chronologische

volgorde om overeen te stemmen met de materiële klassering van de stukken in de dossiers (Grote Raad & Raad van Vlaanderen & Vorige instantie(s)). Uitzonderlijk worden ook de Geheime Raad en de Raad van State vermeld als vorige instantie. In die gevallen betreft het differenten die door beide instellingen werden doorgestuurd naar de Grote Raad "*pour y estre fait droit*". Indien bijkomende inlichtingen noodzakelijk worden geacht voor een goed begrip van een (ingewikkelde) zaak of van een deel van de beschrijving worden die meegedeeld bij de opmerkingen.

Beschrijving van de series en archiefbestanddelen

- I. PROCESSEN IN EERSTE AANLEG
- 1 Lieven van Tessele, Lieven de Schoemakere en Lieven van Huerne c.s., kooplieden te Gent, samen met een aantal onvrije schippers van Gent (eisers, appellanten van octrooibrieven) c. De vrije schippers van Gent (verweerders). Vorstelijk octrooi ten voordele van de vrije schippers van Gent m.b.t. het transporteren van goederen op de Nieuwe Vaart. 1556-1558.

1 pak
 - 2 Philippe de Locqueghem, baron van Pamele (impetrant en eiser) c. De vrije schippers van Gent c.s. (gedaagden en verweerders). Betaling van standgeld door burgers en handelaars van Oudenaarde. 1606-1609.

1 pak
 - 3 De onvrije schippers van Gent (*eisers in materie van schaeden en interesten*) c. De vrije schippers van Gent (verweerders). Vergoeding van schade. 1657-1661.

1 omslag
 - 4 Margrieta Vaes, weduwe van N. Oliviers (pensionaris van het Brugse Vrije), Leo de Geldre en Jan Claes c.s., brouwers van klein bier te Brugge en pachters van de brouwersgulden te Brugge (*impetranten en eisers in materie van guarand*) c. De Geestelijken en de Leden van Vlaanderen (gedaagden en verweerders). Belastingen op bier. 1695.

1 omslag

II. DIFFERENTEN

- 5 De vrije schippers van Gent (supplianten/eisers) c. De vrije schippers van Valenciennes (rescribenten/verweerders). Recht om schepen te laden te Valenciennes. 1652-1654. 1 pak
- 6 - 8 DE ONVRIJE SCHIPPERS VAN GENT (SUPPLIANTEN IN DIVERSSCHE INSTANTIEN) C. DE VRIJE SCHIPPERS VAN GENT (RESCRIBENTEN IN DIVERSSCHE INSTANTIEN). SCHENDING VAN PRIVILEGES. MEER BEPAALD: LADEN VAN GOEDEREN AFKOMSTIG UIT DE VERENIGDE PROVINCIEËN; LADEN VAN GOEDEREN TE LEDEBERG; OVERSLAG OP DE LIEVE; SLEPEN VAN SCHEPEN IN DE STAD GENT. 1670-1715.*
- 6 Deel 1. 1 pak
- 7 Deel 2. 1 pak
- 8 Deel 3. 1 pak
- 9 Don Alexander Sanchez Pardo, hoogbaljuw van de stad en het Land van Dendermonde c.s. (supplianten) c. Het brouwersambacht van Dendermonde (rescribenten). Mogen de brouwers lid worden van het stadsbestuur van Dendermonde? (vorstelijk reglement, 1658). 1671. 1 pak
- 10 Guillaume Cruyl, brouwer te Gent (suppliant) c. De nering van de brouwers te Gent (rescribenten). Onbekend. 1694. 1 omslag
- 11 - 15 DE BROUWERS VAN GENT (SUPPLIANTEN) C. ISABEAU WIJCHAERT, WEDUWE VAN JOOS VERBIEST, BROUWER TE GENT (RESCRIBENTE) EN LAMBERT ROUSSE, PROCUREUR IN DE RAAD VAN VLAANDEREN. TRANSACTIE MET BETREKKING TOT DE CONTROLE VAN DE REKENINGEN VAN HET GENTSE BROUWERSAMBACHT. 1699-1705.*
- 11 Deel 1.
De documenten van de nummers 11 t.e.m. 15 bevinden zich in 1 omslag en 4 pakken kwitanties.
- 12 Deel 2.
De documenten van de nummers 11 t.e.m. 15 bevinden zich in 1

omslag en 4 pakken kwitanties.

- 13 Deel 3.
De documenten van de nummers 11 t.e.m. 15 bevinden zich in 1 omslag en 4 pakken kwitanties.
- 14 Deel 4.
De documenten van de nummers 11 t.e.m. 15 bevinden zich in 1 omslag en 4 pakken kwitanties.
- 15 Deel 5.
De documenten van de nummers 11 t.e.m. 15 bevinden zich in 1 omslag en 4 pakken kwitanties.
- 16 De deken en de gezworenen van het ambacht van de vrije viskopers van Gent (supplianten) c. Jenne Vanzele, weduwe van Luc Vanzele, en Pierre de Grootte c.s., pachters van de [vis]mijn van Gent (rescribenten), samen met de schepenen van de Keure van Gent (gevoegden). Overtreding van het reglement betreffende de vismarkt van Gent. 1700-1702.
1 omslag
- 17 De onvrije schippers van Gent (supplianten voor de Raad van State) c. De vrije schippers van Gent (rescribenten voor de Raad van State). Schending van privilege: vrije doorvaart door Gent voor buitenlandse schepen, zonder lastbreken. 1712-1715.
1 pak
- 18 Pauwels Penneman, tweede gezworene van de vrije schippers van Gent (suppliant) c. De onvrije schippers van Gent (rescribenten). Schending van privilege: vrije doorvaart door Gent voor buitenlandse schepen, zonder lastbreken. 1713-1714.
1 omslag
- 19 De deken en de suppoosten van het schippersambacht van Aalst (supplianten) c. De magistraat van de stad Aalst (rescribenten). Accijnzen (*pontgeld*). 1714.
1 omslag
- 20 De schoenmakers van Geraardsbergen (supplianten) c. Gerard Thomas, schoenlapper te Geraardsbergen (rescribent). Voorbehouden werken (Overtreding van een reglement). 1725-1726.
1 omslag
- 21 André Maertens en Frans de Coninck c.s., vrije huisbrouwers te Brugge (supplianten) c. De burgemeester en de schepenen van Brugge (geïnsinueerde rescribenten), samen met André (Andries)

Follet, pachter van de bieraccijnzen van de stad Brugge, en de deken en de eed van het brouwersambacht van Brugge (rescribenten). Accijnzen op bier. 1726-1728.

1 omslag

22

André (Andries) Follet, pachter van de bieraccijnzen van de stad Brugge (suppliant) c. De burgemeester en de schepenen van Brugge (rescribenten). Accijnzen op bier. 1727-1729.

1 pak

III. PROCESSEN IN BEROEP

- 23 De vrachtdragers (*mandedraghers en burdenaers*) van Brugge (appelanten) c. De vrije visverkopers van Brugge (geïntimeerden). Recht om zeevis naar de markt van Brugge te brengen (Schending van privilege). 1509.
1 omslag
- 24 De oudekleerkopers van Brugge (eisers-reformanten en verzoekers van provisie voor de Raad van Vlaanderen) c. Het ambacht van de kleermakers (*scheppers*) van Brugge (geïntimeerde-verweerders en weerleggers van provisie voor de Raad van Vlaanderen), samen met de burgemeester en de schepenen van Brugge (gedaagden). Verkoop van nieuwe kleren (Schending van privilege). Na 1594.
1 pak
- 25 De vrije schippers van Gent (appelanten) c. Gabriel Claijs c.s. (geïntimeerden). Recht scheepslading te aanvaarden in Gent (Schending van privilege). [1613].
4 stukken
- 26 Lucas D'Hooghe, pachter van de malerij van Gent (eiser/geïntimeerde), samen met de schepenen van de Keure van Gent (gevoegden) c. Het ambacht van de molenaars van Gent, samen met François Loys, deurwaarder van de Grote Raad van Mechelen (verweerders/appelanten). Verplichting een eed af te leggen door de molenaars (Stedelijk statuut). 1621.
1 omslag
- 27 De lakenwevers (*wullenlaeckensnijders*) van Kortrijk (appelanten) c. Het stadsbestuur van Kortrijk (geïntimeerden), samen met de Raad van Vlaanderen (gedaagden). Recht om zijden lakens en gelijkaardige goederen te verkopen. 1622.
1 omslag
- 28 De schepenen van de stad Gent, samen met de "mijnmeester" van de visverkopers van de stad Gent (appelanten) c. De vrije visverkopers van Gent (geïntimeerden). Verkoop van vis te Gent, afkomstig uit zeehavens buiten Vlaanderen (Schending van privilege). 1626.
1 omslag
- 29 De olieslagers van Gent (appelanten) c. De abdis van het convent van Laderie te Gent, en de gouverneurs van de armenscholen van Gent (geïntimeerden). Onbekend. 1642.
2 stukken
- 30 Jacques Bomble, Laureijns Palijnck en Joos de Cokere c.s.,

herbergiers te Gent (appelanten) c. De schepenen van de Keure van Gent (geïntimeerden). Accijnzen op wijn (Stedelijke ordonnantie). 1647.

1 omslag

- 31 De dekens van de ambachten van Doornik, en het ambacht van de handschoenenmakers van Doornik (appelanten) c. Anthoine Capron, deken van de kooplieden van Doornik, voor hemzelf en voor de andere dekens en meesters van de kooplieden van Doornik (geïntimeerde). Verkoop van wit leer (Privilege). 1651.

1 omslag

- 32 Michiel Le Maire (appelant en gedaagde) c. Gerard Penneman en de vrije schippers van Gent (impetranten van brieven van anticipatie). Onbekend. 1651-1656.

1 omslag

- 33 Het stadsbestuur van Rijsel (appelant) c. De kruideniers, apothekers en kleinhandelaars ("échoppiers") van Rijsel (geïntimeerden). Onbekend. 1653.

1 stuk

- 34 Jacques de Witte, Jan van Eechoute, Roel de Ruyschere c.s., gewezen pachters van de bieraccijnzen te Gent (appelanten) c. Renier Vander Straten, brouwer te Gent (geïntimeerde). Fraude met bieraccijnzen, met confiscatie en gedwongen verkoop van de voorraad van de brouwer tot gevolg. 1654.

2 stukken

- 35 François Martens en Colaert Martens, vrije schipwerkers te Brugge c.s. (appelanten) c. Het ambacht van de schippers van Brugge, en het ambacht van de schipwerkers van Brugge (geïntimeerden). Verplichte keuze voor het lidmaatschap van één van beide ambachten. 1654-1655.

1 pak

- 36 Joris Haeghman en Jan de Notere, molenaars te Oostende (eisers-reformanten voor de Raad van Vlaanderen), samen met de Procureur-generaal van Vlaanderen (gevoegde) c. De burgemeester en schepenen van de stad Oostende (gedaagden), en de baljuw van Oostende (geïntimeerde-verweerder voor de Raad van Vlaanderen). Betaling van maalloon Na 1654.

1 pak

- 37 De schepenen van de Keure van Gent, samen met Jan Stalins en Adriaen de Clercq, gezworenen van het brouwersambacht (appelanten) c. Renier Vander Straeten, Jan van Eeckhoute en Philips Vander Stricht c.s., brouwers te Gent (geïntimeerden en

impetranten van brieven van anticipatie). Onbekend. 1655.
2 stukken

38 De huidevetters van Brugge (appelanten) c. François Vandevoorde, Guislain Frans Boddens en Loys van Liekerck, officieren van de Grote Tol te Brugge (geïntimeerden). Verplichting de producten van de huidevetters te laten wegen in de Grote Tol. 1655-1658.
1 pak

39 François Courtecuisse, bakker te Doornik (appellant) c. Bon Joisson, Jean du Vinage en Laurent Caulier c.s., deken en gezworenen van het bakkersambacht te Doornik (geïntimeerden). Meesterwerk en meesterschap van François Courtecuisse. 1655-1657.
1 pak

40 De vrije schippers van Gent en jonkvrouw Isabeau Triest, weduwe van Jacques Borluyt, heer van Schoonberghe (appelanten voor de Grote Raad [?]; geïntimeerden-verweerders voor de Raad van Vlaanderen), samen met de schepenen van de Keure van Gent (gedaagden voor de Raad van Vlaanderen) c. Pieter Deman (geïntimeerde voor de Grote Raad [?]; eiser-reformant voor de Raad van Vlaanderen), samen met de Procureur-generaal van Vlaanderen (gevoegde voor de Raad van Vlaanderen). Cijns. Na 1655.
1 pak

41 Frans van Vijfve, Jacques Breijdel, Adrien van Vijfve en Gillis van Vijfve c.s., leden van het beenhouwersambacht van Brugge, samen met het stadsbestuur van Brugge (appelanten) c. Roelandt Breijdel, hoofdman (*schilt drager*) van het beenhouwersambacht van Brugge, en de eed van hetzelfde ambacht (geïntimeerden). Vrije verkoop van vlees door de vrouwen van Brugse beenhouwers. 1659.
1 omslag

42 De molenaars van Doornik (eisers-appelanten / geïntimeerden-verweerders voor de Raad van Vlaanderen), samen met de Procureur-generaal van Vlaanderen (gevoegde) c. De bakkers van Doornik (geïntimeerden-verweerders / eisers-appelanten voor de Raad van Vlaanderen), samen met het stadsbestuur van Doornik (gedaagde / eisers-appelanten voor de Raad van Vlaanderen). Vrijheid om meel te verkopen. Na 1659.
1 pak

43 De schrijnwerkers van Gent (appelanten) c. Jan Hunnebaut, suppoost van de meubelmakers (*haudt draijers en witwerckers*) (geïntimeerde). Voorbehouden werken (Privileges). 1662-1663.
1 omslag

-
- 44 Het ambacht van de draadwerkers (" *filletiers*") van Doornik (appelanten) c. Marguerite Blauwet, kantwerkster en -handelaar te Doornik, en Jean Blauwet (haar vader) (geïntimeerden). Voorbehouden werken (Schending van privilege). 1663. 1 omslag
- 45 De deken en de gezworenen van de nering van de schippers van Aalst (eisers voor de Raad van Vlaanderen) c. De burgemeester en de schepenen van Aalst, voor zichzelf en voor Jacques De Smet, hun zaakgelastigde (*gecommitteerde facteur*) (verweerders voor de Raad van Vlaanderen). Recht om het "facteurschap" van de nering van de schippers van Aalst te verlenen. Na 1664. 1 omslag
- 46 Gillis vanden Haute, ontvanger van de nering van de huidevetters van Gent (appelant) c. Thomas vanden Haute en Michiel vanden Haute, gezworenen van de nering van de huidevetters van Gent (geïntimeerden). Ontslag van de ontvanger. 1665-1671. 1 pak
- 47 De schepenen van de Keure van Gent en de brouwers van Gent (supplianten/rescribenten voor de Geheime Raad) c. De burgemeester en de schepenen van Antwerpen en de brouwersnatie van Antwerpen (rescribenten/supplianten voor de Geheime Raad). Goedkeuring van een transactie betreffende belastingen op bier te Gent. Na 1668. 1 pak
- 48 De dekens en onderdekens van de ambachten van Doornik (appelanten) c. De weduwe van Pierre Vanderhaeghen (geïntimeerde). Onbekend. 1669. 1 omslag
- 49 De gemene en absolute bakkers (*baeckers*) van Brugge (eisers voor de Raad van Vlaanderen) c. Het vleesambacht van Brugge (verweerders voor de Raad van Vlaanderen), samen met de burgemeester en de schepenen van Brugge (*intervenientenen* medegevoegden). Verkoop van varkensvlees (Privilege). Na 1671. 1 pak
- 50 De schepenen van de Keure van Gent, voor Justus Van der Mandere (hun secretaris) (appelanten) c. De deken en de eed van de procureurs (*practesijnen*) van de Keure van Gent (geïntimeerden). Salarissen. 1672. 1 omslag
- 51 Het brouwersambacht van Gent (appelanten) c. N. Liegeois,

weduwe van Leonard Godefroy (geïntimeerde). Onbekend. 1672.
2 stukken

52 Isabelle vande Winckele, gescheiden vrouw van Anthone van Auweghem en weduwe van een Gentse brouwer (eiser voor de schepenen van de Keure van Gent *in camere*) c. De nering van de brouwers van Gent (verweerders voor de schepenen van de Keure van Gent *in camere*). Recht om te mogen brouwen. Na 1672.
1 omslag

53 Lieven van Westhuyse en Pieter van Nevele (eisiers-appelanten voor de schepenen van de Keure van Gent *in vierschaar*) c. Frans vander Haeghen, knecht van de vrije schippers van Gent (geïntimeerde-verweerder voor de schepenen van de Keure van Gent *in vierschaar*), samen met de hoogbaljuw van Gent *causa officii*(gevoegde voor de schepenen van de Keure van Gent *in vierschaar*). Recht om vrije schippersknepen, die de schepen slepen, op geladen schepen te stellen (Schending van privilege). Na 1672.
1 pak

54 De burgemeester en de schepenen van de heerlijkheid van Praet en Oedelem (appelanten) c. Charles Vermeere en Jean Wauters c.s., herbergiers en brouwers te Oedelem (geïntimeerden). Accijnzen op bier. 1673.
1 omslag

55 De pachters van de malerij van Gent (eisiers-appelanten / geïntimeerde-verweerders voor de schepenen van de Keure van Gent *in vierschaar*) c. Cornelis Soetaert, bakker (geïntimeerde-verweerder / eiser-appelant voor de schepenen van de Keure van Gent *in vierschaar*). Fraude en confiscatie van meerdere zakken rogge. Na 1674.
1 omslag

56 Pieter de Levrere, brouwer te Gent (eiser en gereconvenieerde verweerder voor de schepenen van de Keure van Gent *in camere*) c. De pachters van de rechten op bier te Gent (verweerders en eisiers bij reconventie voor de schepenen van de Keure van Gent *in camere*). Ongeoorloofd transport van bier. Na 1674.
1 omslag

57 De hoofdman en de gezworenen van de nering van de chirurgijns-barbiers te Gent, voor meester Jan Vanden Hende, chirurgijn-barbier te Gent (appelanten voor de Raad van Vlaanderen) c. De "sindicq van het collegie der medecijnen (*Collegium medicum*)" te Gent (geïntimeerde voor de Raad van Vlaanderen), samen met de schepenen van de Keure van Gent (gedaagden voor de Raad van

Vlaanderen). Uitoefenen van het ambt zonder als meester
aanvaard te zijn. Na 1675.

1 pak

58

De brouwers van Gent, voor Rogier de Backere, Jan de Backere, Geeraert Helaut en Marie Vander Straeten, leden van dezelfde nering (eisers-appelanten voor de schepenen van de Keure van Gent *in vierschaar*) c. Gillis Van Dijcke en Thomas Blanckaert c.s., pachters van de rechten op de malerij van Gent (geïntimeerde-verweerders voor de schepenen van de Keure van Gent *in vierschaar*). Boete omwille van de weigering een verplichting na te komen betreffende het malen van vont. Na 1677.

1 pak

59 - 60 JAN HOLLEVOET, MEESTER TIMMERMAN TE BRUGGE, EN DE DEKEN EN DE EED VAN DE TIMMERLIEDEN VAN BRUGGE (APPELANTEN) C. DE DEKEN EN DE EED VAN DE SCHRIJNWERKERS VAN BRUGGE (GEÏNTIMEERDEN). VOORBEHOUDEN WERKEN. 1679.
Deel 1.

59

1 pak

60

Deel 2.

1 pak

61

De kraanwerkers (*kraenkinders*) van Gent (appelanten) c. De dagloners werkend aan de Lieve te Gent (geïntimeerden). Onbekend. 1679.

1 stuk

62

Joos vander Biest, Lucas van Conckelberghe *de jonge*en Gheleyn de Temmerman, borgen voor Lucas van Conckelberghe *de oude*(eisers voor de Raad van Vlaanderen), samen met Jan van Cauwenberghe c.s., brouwers te Gent (gevoegden) c. Jan van Bouchaute, ontvanger van bepaalde accijnzen op bier te Gent en gevolmachtigde van de nering van de brouwers van Gent, en de gezworenen van de nering van de brouwers van Gent (verweerders voor de Raad van Vlaanderen). Inning van accijnzen op bier. Na 1679.

1 pak

63

De vrije schippers van Gent (appelanten) c. De onvrije schippers van Gent (geïntimeerden). Recht op doorvaart / Lastbreken. 1680-1684.

1 omslag

64

Pieter Schamp, gewezen ontvanger van de nering van de biervoerders van Gent (appelant) c. Philippe Bultinck, Jan Debbaut

en Laurent Bogaert c.s., leden van de nering van de biervoerders van Gent (geïntimeerden). Controle van de rekeningen van de nering van de Gentse biervoerders. 1686-1687.

1 omslag

- 65 Cornelis Dhoije, Adriaen Dhoije en het ambacht van de schippers van Antwerpen (eisers-reformanten voor de Raad van Vlaanderen) c. De hoofdschepenen van het Land van Waas (gedaagden), en Pieter Moijaert c.s., schippers van Temse (geïntimeerden-verweerders voor de Raad van Vlaanderen). Vervoer van het regiment van don Diego de Adverada. Na 1686.
1 stuk
- 66 Christiaen Craeijnest, koopman te Gent (suppliant voor de Raad van Vlaanderen) c. De vrije schippers van Brugge (rescribenten voor de Raad van Vlaanderen). Onbekend. 1687.
1 stuk
- 67 Deken en eed van de vrije schippers van Brugge (appelanten) c. Arnout De Wint (ook: Arnaut de Wijnt), vrije schipper van Brugge (geïntimeerde). Doorvaart door de binnenwateren van Brugge (lastbreken). 1688.
1 pak
- 68 De deken en de eed van de smeden van Brugge (appelanten) c. Jacques Coulon, inwoner van Luik (geïntimeerde). Verkoop van smeedwerk te Brugge (Schending van privilege). 1699-1702.
1 pak
- 69 De schepenen van de Keure van Gent, samen met Pieter Viervoert, pachter van de accijnzen op bier te Gent (appelanten) c. De nering van de brouwers van Gent (geïntimeerden). Accijnzen op bier. 1700-1704.
1 pak
- 70 De oudekleerkopers van Brugge (appelanten) c. De kleermakers-frisierders van Brugge (geïntimeerden). Onbekend. 1702.
1 stuk
- 71 De gezworenen van de meubelmakers (*houtdrayersen witwerckers*) van Gent (appelanten) c. Cornelis Braem (geïntimeerde). Financiële bijdrage 1709-1711.
1 pak
- 72 Joannes Bom, inwoner van Gent (appelant) c. De schepenen van de Keure van Gent, en de gezworenen van de nering van de oudekleerkopers van Gent (geïntimeerden). Rente. Na 1713.
1 pak

-
- 73 Jan Reijtmán, "entreprenuer generael (*proviador*) van de troepen in 't kwartier van Artesië" (appelant) c. De nering van de vrije korenmeters en vrachtdragers (*pijnders*) van Gent (geïntimeerden). Salaris. 1715-1717.
1 pak
- 74 De burgemeester en de schepenen van Brugge (appelanten) c. De dekens en suppoosten van de Wetachtige Kamer en de geprivilegieerde nering van de makelaars te Brugge (geïntimeerden). Jurisdictie (Het recht van de stad om ordonnanties uit te vaardigen m.b.t. de ambachten). 1718.
1 omslag
- 75 De deken, gouverneurs en suppoosten van de goud- en zilversmeden van Ieper (appelanten) c. Philips de Vuijst *de jonge*, meester goud- en zilversmid te Ieper (geïntimeerde). Erkenning van Philips de Vuijst als meester goud- en zilversmid. 1718-1719.
1 pak
- 76 - 77 *ANDRÉ (ANDRIES) FOLLET, PACHTER VAN DE BIERACCIJNZEN VAN DE STAD BRUGGE, SAMEN MET DE DEKEN EN DE EED VAN HET BROUWERSAMBACHT VAN BRUGGE (APPELANTEN), EN DE BURGEMEESTER EN SCHEPENEN VAN BRUGGE (INTERVENIËNTEN) C. JOSINE DE MUNCK, WEDUWE VAN LUCAS VAN NESTE, EN FRANS DE CONINCK C.S., VRIJE HUISBROUWERS TE BRUGGE (GEÏNTIMEERDEN). ACCIJNZEN OP BIER. 1719-1731.*
- 76 Deel 1.
1 pak
- 77 Deel 2.
1 pak
- 78 Het ambacht van de leerlooiers van Doornik (appelanten) c. André Crudenaire, meester leerlooier te Doornik (geïntimeerde). Betaling van bijdrage aan het ambacht. 1726-1728.
1 omslag
- 79 Augustin Brils (ook: Crillet) en François Xavier Tanghe (ook: Tamier, Tamise) c.s., deken en oversten van de nering van Sint-Niklaas te Kortrijk (appelanten) c. Jean Baptiste van Daele (geïntimeerde). Uitoefening van het ambt van garen- en bandverkoper nadat men de nering van Sint-Niklaas verlaten heeft (Schending van de statuten van de bewuste nering). 1727-1731.
1 omslag

80 - 81 DE VRIJE SCHIPPERS VAN BRUGGE (APPELANTEN) C. DE KNECHTEN VAN DE VRIJE SCHIPPERS (I.E. DE VRIJE SCHIPPERS-MAETS) VAN GENT (GEÏNTIMEERDEN). BETALING VAN SALARIS / SCHENDING VAN PRIVILEGES. 1728-1729.

- 80 Deel 1. 1 pak
- 81 Deel 2. 1 pak
- 82 De hoofdman en de gezworenen van het ambacht van de tijk- en linnenwevers (*tijck en lijnwaetwevers*) te Gent (supplianten / appelanten) c. Augustijn D'Hanins, suppoost van het ambacht van de tijk- en linnenwevers te Gent (rescribent / geïntimeerde). De hoofdman en de gezworenen van het ambacht van de tijk- en linnenwevers te Gent (supplianten) c. De gezworenen van het ambt en de stijl van de wevers van gebloemd fluweel (*caffawerckers*) te Gent (rescribenten). Betaling van een jaarlijkse bijdrage, per gebruikt getouw, aan het ambacht van de tijk- en linnenwevers (Overtreding van een reglement). 1729-1753. 1 pak
- 83 De schippers van Doornik (eisers-appelanten voor de Raad van Vlaanderen) c. De *boottrekkers* van Doornik (geïntimeerden voor de Raad van Vlaanderen). Salaris / Voorbehouden werken? Na 1734. 1 stuk
- 84 Jonker Philippe François Louis Penneman, heer van Mariakerke en griffier van de Raad van Vlaanderen, en Jonker Guillaume Le Poivre, heer van Vinderhoute (nadien: Isabelle Thérèse Wauters, dame van Vinderhoute, weduwe van Guillaume Le Poivre) (appelanten) c. Jonker N. Balde en François van Loo, oversten en gezworenen van het vleeshouwersambacht van Gent (geïntimeerden). Jacht te Vinderhoute. 1735- 1736. 1 pak

85 - 86 JAN VERSCHAFFEL(E), VRIJE SUPPOOST VAN DE NERING VAN DE MOLENAARS VAN GENT (EISER-REFORMANT VOOR DE RAAD VAN VLAANDEREN / EISER-APPELANT VOOR DE SCHEPENEN VAN DE KEURE VAN GENT IN VIERSCHAAR) C. DE NERING VAN DE MOLENAARS VAN GENT (GEÏNTIMEERDEN VOOR DE RAAD VAN VLAANDEREN / GEÏNTIMEERDEN-VERWEERDERS VOOR DE SCHEPENEN VAN DE KEURE VAN GENT IN VIERSCHAAR). UITBATING VAN EEN MOLEN BUITEN HET VRIJE VAN GENT (INBREUK OP EEN STEDELIJKE ORDONNANTIE). NA 1737.

- 85 Deel 1. 1 pak
- 86 Deel 2. 1 pak
- 87 Deken en eed van de vrije brouwers van Brugge (appelanten) c. François Macque (geïntimeerde). Verplichte leertijd. 1738. 1 omslag
- 88 Joseph van Acker en Joseph Arnout c.s., brouwers van Ieper (appelanten) c. Het stadsbestuur van Ieper (geïntimeerden). Onbekend. [1738-]1756. 1 stuk
- 89 Simon Louis Delleveaux en Jean D'Haese, oversten en gezworenen van het ambacht van de goud- en zilversmeden van Gent (appelanten) c. Marie-Louise Thierij, weduwe van procureur Gille Verbust (ook: Verhulst) (geïntimeerde). Ongeoorloofde verkoop van gouden en zilveren sieraden. 1739-1745. 1 omslag
- 90 De voogd, schepenen en raad van de stad Ieper, voor het schippersambacht van Ieper (appelanten) c. Het ambacht van de schippers van Nieuwpoort (geïntimeerden). Onbekend. 1741. 1 omslag
- 91 Prinses de Rohan-Soubise, die de zaak overgenomen heeft van vrouwe Elisabeth van Lorreijnen, prinses-weduwe d'Epinoij, dame van Geraardsbergen en Ninove (appelante) c. Gaspar de Bolster c.s., schippers op de Dender (geïntimeerden). Gebruik van de schutsluizen (sassen) op de Dender. 1745-1753. 1 pak
- 92 Joseph François De Roij, advocaat bij de Raad van Vlaanderen, als ontvanger van het burggraafschap van de stad Gent, in plaats van jonker Pierre Louis Van Laerebeke, voormalige ontvanger van het

burggraafschap van de stad Gent (appellant) c. De deken en de gezworenen van de vrije schippers van Brugge (geïntimeerden) / De gevolmachtigden van de Kamer van Koophandel van Gent, voor Bernaert van Bouchaute, Philippe van Haute en Norbertine Lummen (ook: Lemen), weduwe van Pieter de Buck, wijnkooplui te Gent (geïntimeerden). Tol op goederen die ingezetenen van Gent in het buitenland kopen en naar Gent laten brengen. 1745-1750.

1 pak

93 Het ambacht van de timmermannen en houtbrekers van Gent (appellanten) c. Jean-Baptiste Vanden Driessche, Dominique Guillet en Jean Verbrugge, gevolmachtigden van de vrije knechten van het ambacht van de timmermannen van Gent (geïntimeerden). Overgang van leerjongen naar knecht. 1745-1750.

1 omslag

94 De burgemeester en de schepenen van het Land van Gavere (appellanten) c. De vrije schippers van Gent (geïntimeerden). Onbekend. 1750.

1 stuk

95 De Kamer van Koophandel te Gent (appellant) c. De oversten, gezworenen en suppoosten van de nering van de tin- en loodgieters van Gent (geïntimeerden). Kwaliteit van het lood gebruikt door de geïntimeerden. 1750- 1753.

1 omslag

96 De oversten en gezworenen van de kraanwerkers (*wijnschroedersook craenkindersgenaamd*) te Gent (appellanten) c. De Kamer van Koophandel van Gent (geïntimeerde). Onbekend. 1752.

1 stuk

97 Jean-Baptiste Lefebure, advocaat bij de Raad van Vlaanderen en koopman te Gent (appellant) c. De gezworenen van het ambacht der wollewevers te Gent (geïntimeerden). Prijs van het laken. 1752-1755.

1 omslag

98 Jacques Mote en Pieter Louis van den Kerckhove, gezworen land- en edifiemeters te Gent (eisers voor de Raad van Vlaanderen) c. De Kamer van Koophandel van Gent (verweerder voor de Raad van Vlaanderen). Salaris. Na 1753.

1 pak

99 Joannes Blancquaert, koopman te Gent (appellant) c. De gezworenen en de suppoosten van de vrije zoutdragers van Gent (geïntimeerden). Salaris. 1755.

1 omslag

- 100 De oversten, gezworenen en suppoosten van de vrije nering van de brouwers van Gent (appelanten) c. De oversten, gezworenen en suppoosten van de nering van de kuipers (*cuijpers*) te Gent (geïntimeerden). Onbekend. 1755.
1 stuk
- 101 De oversten, gezworenen en eed van de molenaars van Gent (appelanten) c. Pauwel van Dooreseele, meester molenaar te Gent (geïntimeerde). Uitbating van een molen buiten Gent, en invoer van de producten die daar gemalen worden in de stad (Inbreuk op een stedelijke ordonnantie). 1760-1762.
1 pak
- 102 De burgemeesters, schepenen en raden van de stad Brugge (appelanten) / De deken en de eed van de warandeerders [stedelijke beambten belast met het inspecteren van koopwaar (in dit geval: vis)] te Brugge (appelanten) c. Joannes Vanderstraeten en zijn vrouw, voormalige weduwe van François Hagebaert, visverkoopster te Brugge (geïntimeerden), samen met de Procureur-generaal van Vlaanderen (gevoegde). Belediging / Verstoren van de vismarkt te Brugge (en het recht om daartegen op te treden). Na 1762.
1 pak
- 103 Cornelis de Zuttere (ook: de Sutter), vrije meester timmerman te Brugge (eiser-reformant voor de Raad van Vlaanderen) c. De deken en de eed van het ambacht van de schrijnwerkers van Brugge (geïntimeerden), samen met de burgemeester en de schepenen van Brugge (gedaagden). Inbeslagname van een winkelkast (Voorbehouden werken). Na 1762.
1 pak
- 104 De gevolmachtigden van de knechten van de vrije schippers (i.e. de *vrije schippers-maets*) van Gent, zijnde het derde lid van de nering van de vrije schippers van Gent (appelanten) c. De overste en de gezworenen van de nering van de vrije schippers van Gent (geïntimeerden). Recht om twee maal per week te vergaderen in het huis van de vrije schippers om de vragen van de knechten van het ambacht te aanhoren. 1766.
1 omslag
- 105 Graaf D'Heems, onderbaljuw van Gent (appelant) c. Charles François Penneman en de nering van de goud- en zilversmeden van Gent (geïntimeerden). Waarmeden (de *warandage*) van het goud en het zilver? 1774.
2 stukken

- 106 Louis Burvenich en Josse Verschaffelt, gecommiteerden van de nering van de koperslagers (*ketelaers*) van Gent, sorterende onder de generale nering van de smeden en de wapenmakers van Gent (appelanten) c. Het ambacht van de slotenmakers van Gent (geïntimeerden). Voorbehouden werken (privilege)? 1777-1781.
1 pak

- 107 IV. PROCESSEN IN REVISIE
De vrije schippers van Gent (verzoekers van revisie) c. Guillaume Steemaer, Guillaume Coppens c.s., onvrije schippers van Gent (gedaagden). Onbekend. 1651-1653.

1 omslag